

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta. Ehdotetussa laissa annettaisiin asetuksen soveltamisen edellyttämät täydentävät kansalliset säännökset muun muassa toimivaltaisista viranomaisista ja menettelystä toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa annetun päätöksen tunnustamista tai täytäntöönpanoa koskevissa asioissa.

Esityksessä ehdotetaan myös asetuksesta johtuvia seurannaismuutoksia lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annettuun lakiin, avioliittolakiin, yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annettuun lakiin sekä lasten-suojelulakiin.

Lisäksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin ehdotetaan muutoksia, joilla täsmennetään lapsen palauttamisesta annetun päätöksen täytäntöönpanon turvaamistoimiin liittyviä säännöksiä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2022, jolloin asetus tulee täysimääräisesti sovellettavaksi. Hyvinvointialueiden perustamista koskevaan uudistukseen liitännäiset säännökset on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
1.2.1 EU-säädöksen valmistelu	4
1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu	5
2 EU-säädöksen tavoitteet ja pääasiallinen sisältö.....	6
2.1 Asetuksen tavoitteet	6
2.2 Toimivaltasäännöt	6
2.3 Vireilläolovaikutus	7
2.4 Lapsen oikeus ilmaista mielipiteensä	7
2.5 Kansainvälinen lapsikaappaus	8
2.6 Päätösten tunnustaminen ja täytäntöönpano	8
2.7 Viralliset asiakirjat ja sopimukset	9
2.8 Täytäntöönpanomenettely	10
2.9 Keskusviranomaisen	10
2.10 Asetuksen suhde pohjoismaiseen avioliittokonventioon.....	11
2.11 Siirtymäsäännökset	11
2.12 Komissiolle toimitettavat tiedot	11
2.13 Valtuutussäännökset.....	12
3 Nykytila ja sen arviointi.....	12
3.1 Asetuksen alaan liittyvä kansallinen sääntely	12
3.2 Lapsen palauttamisesta annetun päätöksen täytäntöönpano	12
3.3 Lapsen palauttamisasiaan liittyvät sovinnot.....	13
4 Esityksen tavoitteet.....	14
5 Keskeiset ehdotukset.....	14
5.1 Täytäntöönpanomenettely	14
5.2 Kieltäytymisperusteiden tutkimiseen toimivaltaiset viranomaiset.....	15
5.3 Käännöksissä hyväksytyt kielet	16
5.3.1 Todistusten vapaat tekstikentät	16
5.3.2 Vanhempainvastuuta koskeviin asioihin liittyvät pyynnot	16
5.4 Lapsen sijoittaminen toiseen jäsenvaltioon.....	17
5.5 Turvaamistoimet lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanossa....	18
6 Pääasialliset vaikutukset	18
6.1 Taloudelliset vaikutukset	18
6.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	18
6.3 Vaikutukset kansalaisten asemaan	19
6.4 Vaikutukset lapsiin.....	19
7 Lausuntopalaute.....	19
8 Säännöskohtaiset perustelut	20
8.1 Laki tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta	20

8.2 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta	29
8.3 Laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta	34
8.4 Avioliittolaki	35
8.5 Laki yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta	35
8.6 Lastensuojelulaki	35
8.7 Lastensuojelulain väliaikainen muuttaminen	35
9 Voimaantulo	36
10 Toimeenpano ja seuranta	36
11 Esityksen riippuvuus muista esityksistä	36
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	36
LAKIEHDOTUKSET	40
1. Laki tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta	40
2. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta	44
3. Laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 33 §:n muuttamisesta	48
4. Laki avioliittolain 119 §:n muuttamisesta	49
5. Laki yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain 8 §:n muuttamisesta	50
6. Laki lastensuojelulain 17 §:n muuttamisesta	51
7. Laki lastensuojelulain 17 §:n väliaikaisesta muuttamisesta	52
LIITE	54
RINNAKKAISTEKSTIT	54
2. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta	54
3. Laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 33 §:n muuttamisesta	60
4. Laki avioliittolain 119 §:n muuttamisesta	62
5. Laki yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain 8 §:n muuttamisesta	63
6. Laki lastensuojelulain 17 §:n muuttamisesta	64
7. Laki lastensuojelulain 17 §:n väliaikaisesta muuttamisesta	66

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Esityksen valmisteluun on johtanut tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta (uudelleenlaadittu) 25.6.2019 annettu neuvoston asetus (EU) 2019/1111, jäljempänä *uusi Bryssel IIa -asetus*, jonka soveltaminen edellyttää täydentävää kansallista sääntelyä.

Asetus on kaikilta osin velvoittava ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa. Asetusta ei saa kirjoittaa uudelleen, eikä muutenkaan sisällyttää kansalliseen lainsäädäntöön. Asetusta ei saa myöskään selittää tai täsmentää kansallisella sääntelyllä. Tämän mukaisesti ehdotetulla lainsäädännöllä täydennetään asetuksen säännöksiä vain siltä osin kuin se on välttämätöntä.

Esityksessä taustalla on myös apulaisoikeuskanslerin 9.5.2019 antama päätös (OKV/1784/1/2017), joka liittyi lapsen palauttamisesta annetun päätöksen täytäntöönpanoon. Apulaisoikeuskansleri esitti arvioitavaksi, onko asiaa koskeva sääntely riittävä ja toimiva, ja pyysi ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin lainsäädännön täydentämiseksi ja täsmentämiseksi.

1.2 Valmistelu

1.2.1 EU-säädöksen valmistelu

Valmistelu Euroopan unionin toimielimissä

Euroopan unionissa on voimassa tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003, jäljempänä *nykyinen Bryssel IIa -asetus* tai *vuoden 2003 Bryssel IIa -asetus*. Sen 65 artikla sisältää uudelleentarkastelua koskevan säännöksen, jonka mukaan komissio toimittaa kertomuksen asetuksen soveltamisesta ja liittää siihen tarvittaessa ehdotuksia asetuksen mukauttamiseksi. Komissio hyväksyi 15.4.2014 kertomuksen asetuksen soveltamisesta asiakirjassa COM(2014)225 final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2014%3A0225%3AFIN>. Kertomuksessa todettiin, että asetus on hyvin toimiva väline, mutta sääntelyä voitaisiin parantaa.

Komissio teki 30.6.2016 ehdotuksen uudeksi Bryssel IIa -asetukseksi. Ehdotus on esitetty asiakirjassa COM/2016/0411 final - 2016/0190 (CNS) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1586955568359&uri=CELEX:52016PC0411>. Ehdotus perustui Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen ja erityisesti sen 81 artiklan 3 kohtaan. Kyseisen määräyksen tavoitteena on kehittää oikeudellista yhteistyötä yksityisoikeudellisissa asioissa, joilla on rajat ylittäviä vaikutuksia perheoikeudelliset toimenpiteet mukaan lukien.

Ehdotukseen liittyi kaksi komission yksiköiden valmisteluasiakirjaa: vaikutusten arviointi englanninkielisessä asiakirjassa SWD/2016/0207 final - 2016/0190 (CNS) (Document

52016SC0207) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1586956921089&uri=CELEX:52016SC0207> ja tiivistelmä vaikutusten arvioinnista asiakirjassa SWD(2016) 207 final (Document 52016SC0208) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1586955568359&uri=CELEX:52016SC0208>.

Komission ehdotuksen käsittely aloitettiin neuvoston siviilioikeustyöryhmässä kesällä 2016. Euroopan unionin neuvosto hyväksyi uuden Bryssel IIa -asetuksen 25.6.2019 ja se julkaistiin 2.7.2019 Euroopan unionin virallisessa lehdessä. (Virallinen lehti L 178 s.1, saatavilla suomeksi osoitteessa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1590496769230&uri=CELEX:32019R1111> ja ruotsiksi osoitteessa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?qid=1590496769230&uri=CELEX%3A32019R1111>)

Kansallinen valmistelu

Oikeusministeriössä järjestettiin 2.9.2016 komission ehdotusta koskeva kuulemistilaisuus. Tilaisuudessa olivat edustettuina sosiaali- ja terveysministeriö, ulkoministeriö, Espoon käräjäoikeus, Helsingin käräjäoikeus, Helsingin oikeusaputoimisto, Espoon sosiaali- ja terveystoimi, Helsingin sosiaali- ja terveysvirasto, Lapsiasiavaltuutetun toimisto, Kaapatut Lapset ry ja Suomen Asianajajaliitto. Lisäksi kirjallisen lausunnon antoivat Pirkanmaan käräjäoikeus, Valtakunnanvoudinvirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira.

Ehdotuksesta annettiin eduskunnalle 15.9.2016 valtioneuvoston kirjelmä U 52/2016 vp ja kirjelmää täydentävä selvitys 15.11.2018. Lakivaliokunta antoi asiasta lausunnon LaVL 16/2016 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/LaVL_16+2016.aspx.

Yhteenvedo eduskuntakäsittelystä on saatavilla osoitteessa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kasittelytiedot/Valtiopaivaasia/Sivut/U_52+2016.aspx.

Neuvotteluissa Suomi piti tavoiteltavana päätösten tunnustamisen ja täytäntöönpanon sekä kaapatun lapsen palauttamismenettelyn tehostamista rajat ylittävissä asioissa. Suomi kannatti sitä, että jäsenvaltiossa asetuksen soveltamisalalla annettu päätös voidaan panna toisessa jäsenvaltiossa täytäntöön ilman erillistä täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevaa menettelyä, jos päätökseen johtanut menettely täyttää oikeudenmukaiselle oikeudenkäynnille asetetut vaatimukset. Tärkeänä Suomi piti sitä, että sääntelystä tulee mahdollisimman yhteensopiva toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvistä asioista Haagissa vuonna 1996 tehdyn yleissopimuksen, jäljempänä *Haagin lastensuojelusopimus*, kanssa.

1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu

Oikeusministeriö asetti 23.6.2020 työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella uuden Bryssel IIa -asetuksen soveltamisen edellyttämät muutokset kansalliseen lainsäädäntöön. Työryhmän oli myös arvioitava, onko Suomessa lapsen palauttamisesta annetun päätöksen täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä tarpeen tarkistaa, ja tarvittaessa valmisteltava tätä koskevat lainmuutokset. Työryhmässä olivat edustettuina oikeusministeriön lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö, Helsingin hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus, Valtakunnanvoudinvirasto ja Suomen Asianajajaliitto. Pysyvinä asiantuntijoina olivat professori (emeritus) Markku Helin ja tutkijatohtori Sanna Mustasaari. Työryhmä luovutti mietintönsä oikeusministeriölle 31.5.2021 (Avioeroa, vanhempainvastuuta ja kansainvälistä lapsikaappausta koskeva uusi Bryssel IIa -asetus, Työryhmän mietintö asetusta täydentävästä kansallisesta sääntelystä, OM Mietintöjä ja lausuntoja 2021:20).

Työryhmän mietintö oli lausuntokierroksella lausuntopalvelussa 22.6.-15.9.2021. Lausuntopyyntö lähetettiin yhteensä 38 viranomaiselle ja muulle taholle. Lausuntopyyntöön vastasivat seuraavat tahot: sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö, Eduskunnan oikeusasiamies, Valtioneuvoston oikeuskansleri, Korkein hallinto-oikeus, Helsingin hovioikeus, Turun hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus Pirkanmaan kärjäoikeus, Päijät-Hämeen kärjäoikeus, Helsingin hallinto-oikeus, Turun hallinto-oikeus, Etelä-Suomen ja Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirit (yhteinen lausunto), Helsingin kaupunki / Sosiaali- ja terveystoimiala, Ulosottolaitos / Valtakunnanvoudin kanslia, Suomen Kuntaliitto ry, Kaapatut lapset ry ja Suomen Asianajajaliitto. Vastauksissaan valtiovarainministeriö, Eduskunnan oikeusasiamies, korkein hallinto-oikeus, Turun hallinto-oikeus, Helsingin hallinto-oikeus ja Turun hovioikeus ilmoittivat, etteivät anna lausuntoa tai ettei niillä ole lausuttavaa asiassa.

Kaikki lausunnot sekä niistä laadittu tiivistelmä ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://valtioneuvosto.fi/hankkeet/tunnuksella/OM059:00/2020>. Lausuntoja ja niiden huomioon ottamista jatkovalmistelussa selostetaan jäljempänä jaksossa 7 (Lausuntopalaute).

2 EU-säädöksen tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

2.1 Asetuksen tavoitteet

Uuden Bryssel IIa -asetuksen tavoitteena on poistaa jäljellä olevia esteitä asetuksen soveltamisalaan kuuluvien päätösten, virallisten asiakirjojen sekä sopimusten vapaalle liikkuvuudelle. Asetuksen tarkoituksena on suojata paremmin lapsen etua siten, että menettelyitä yksinkertaistetaan ja niiden tehokkuutta parannetaan. Lisäksi muutoksilla on pyritty parantamaan oikeusvarmuutta, vähentämään kustannuksia ja lyhentämään menettelyjä lapsikaappaustapauksissa. Muutokset on sisällytetty nykyiseen Bryssel IIa -asetukseen siten, että asetuksesta on laadittu kokonaan uusi toisinto.

2.2 Toimivaltasäännöt

Uudessa Bryssel IIa -asetuksessa on säännökset tuomioistuimen toimivallasta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista. Avioeroa, asumuseroa ja avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeviin toimivaltaperusteisiin ei ole tehty muutoksia.

Uudessa Bryssel IIa -asetuksessa tarkoitettu vanhempainvastuun käsite vastaa nykyisen Bryssel IIa -asetuksen sääntelyä. Vanhempainvastuulla asetuksessa tarkoitetaan kaikkia oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka liittyvät lapsen henkilöön tai omaisuuteen ja jotka jollakin luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä on päätöksen tai lain taikka voimassa olevan sopimuksen perusteella, mukaan lukien oikeus lapsen huoltoon ja tapaamisoikeus (1 artikla ja 2 artiklan 2 kohdan 7 alakohta).

Vanhempainvastuuta koskevien asioiden toimivaltaperusteet ovat pääperiaatteiltaan ennallaan. Toimivaltaperusteisiin on kuitenkin lisätty uusi liitännäiskysymyksiä koskeva säännös (16 artikla). Siinä säädetään, että jos jäsenvaltion tuomioistuimessa vireille pantu asia ei kuulu asetuksen soveltamisalaan, mutta sen tulos riippuu vanhempainvastuuta koskevaan asiaan kuuluvan liitännäiskysymyksen ratkaisemisesta, kyseisen jäsenvaltion tuomioistuin voi ratkaista kysymyksen, vaikka kyseinen jäsenvaltio ei ole asetuksen nojalla toimivaltainen. Asetuksen perusteluosan johdantokappaleen 32 mukaan esimerkiksi perintöasiassa, jossa lapsi on osallisena ja jossa on nimettävä edunvalvoja edustamaan lasta, perintöasian käsittelyssä toimivaltainen jäsenvaltio voi nimetä edunvalvojan vireillä olevaa menettelyä varten riippumatta siitä, onko kyseinen tuomioistuin asetuksen nojalla toimivaltainen vanhempainvastuuta koskevassa asi-

assa. Tällä ratkaisulla on oikeusvaikutuksia ainoastaan siinä menettelyssä, jossa kyseinen ratkaisu tehtiin. Tällaisella edunvalvojalla ei siis ole kelpoisuutta edustaa lasta muutoin kuin tuossa asiassa.

Tämän lisäksi 16 artiklassa säädetään mahdollisuudesta antaa perintöasiaan tarvittava viranomaisen lupa, esimerkiksi lupa lapsen puolesta tehtävään perinnönjakoon tai perinnöstä luopumiseen, lapsen asuinpaikasta riippumatta. Jos jäsenvaltion tuomioistuimessa perintöasiaa koskevassa menettelyssä lapsen puolesta toteutetun tai toteutettavan oikeustoimen pätevyys edellyttää jonkin tuomioistuimen lupaa tai hyväksyntää, kyseisen jäsenvaltion tuomioistuin voi tehdä päätöksen tällaisen oikeustoimen sallimisesta tai hyväksymisestä, vaikka se ei ole asetuksen nojalla toimivaltainen.

2.3 Vireilläolovaikutus

Uusi Bryssel IIa -asetus sisältää vireilläoloa koskevan säännöksen (20 artikla), joka vastaa lähtökohdiltaan nykyisen Bryssel IIa -asetuksen vastaavaa säännöstä. Peruseriaatteena on edelleen se, että jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa on vireillä samojen asianosaisten välillä oleva avioeroasia tai samaa lasta koskeva vanhempainvastuuta koskeva sama asia, niin se tuomioistuin, jossa menettely on pantu ensin vireille, tutkii toimivaltansa ensin. Se tuomioistuin, jossa asia on pantu myöhemmin vireille, odottaa toimivaltakysymyksen ratkaisua. Säännöksen tarkoituksena on estää epäasiallinen taktikointi, jossa oikeudenkäyntiä pyritään viivyttämään laittamalla asia vireille muuhun tuomioistuimeen kuin siihen, jossa asia on sovittu käsiteltäväksi. Uudessa Bryssel IIa -asetuksessa tähän sääntelyyn on tehty oikeuspaikkasopimukseen liittyvä poikkeus. Sen mukaan se tuomioistuin, jonka toimivalta perustuu oikeuspaikkasopimukseen, tutkii toimivaltansa ensin. Tilanteesta, jossa vanhempainvastuuta koskeva menettely on vireillä yhtä aikaa jäsenvaltion tuomioistuimessa ja Haagin lastensuojelusopimukseen kuuluvan sopimusvaltion tuomioistuimessa, säädetään asetuksen 97 artiklassa.

2.4 Lapsen oikeus ilmaista mielipiteensä

Nykyisessä Bryssel IIa -asetuksessa ei ole yleistä säännöstä lapsen kuulemisesta. Sen 23 artiklassa säädetään kuitenkin yhdeksi vanhempainvastuuta koskevan tuomion tunnustamatta jättämisen perusteeksi se, että tuomio on kiireellistä tilannetta lukuun ottamatta annettu ilman, että lapselle on annettu tilaisuus tulla kuulluksi, ja tämä on vastoin sen jäsenvaltion oikeudenkäyntimenettelyjä koskevia peruseriaatteita, jossa tunnustamista pyydetään. Uuden Bryssel IIa -asetuksen yleisiin säännöksiin on sitä vastoin otettu Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklan 1 kohtaa ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artiklaa vastaava yleinen säännös lapsen kuulemisesta. Asetuksen 21 artiklan mukaan jäsenvaltioiden viranomaisten on toimivaltansa käyttäessään annettava lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeus ilmaista näkemyksensä. Lapsen ilmaisemat näkemykset on myös otettava hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla huomioon.

Säännöstä täydentävässä johdanto-osan perustelukappaleessa 39 todetaan, että jäsenvaltioiden asiana on päättää kansallisen lainsäädännön ja menettelyn mukaisesti, kenen toimesta ja miten lasta kuullaan. Lapsen kuulemisvelvoite ei ole ehdoton, vaan sitä on arvioitava kussakin tapauksessa erikseen lapsen etu huomioon ottaen esimerkiksi tapauksissa, joissa osapuolten välillä on tehty sopimuksia. Vanhempainvastuuta koskevien päätösten samoin kuin virallisten asiakirjojen ja sopimusten tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevissa menettelyissä voidaan ottaa huomioon kieltäytymisperusteena se, että lapselle ei ole annettu mahdollisuutta ilmaista näkemystään (39 ja 68 artikla). Tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytyminen tällä perusteella on

harkinnanvaraista. Asetuksessa tarkoitettujen etuoikeutettujen päätösten osalta lapsen mahdollisuus ilmaista näkemyksensä 21 artiklan mukaisesti on edellytys todistuksen antamiselle (47 artikla). Asetuksessa tarkoitettuja etuoikeutettuja päätöksiä selostetaan jäljempänä jaksossa 2.6.

2.5 Kansainvälinen lapsikaappaus

Asuinvaltiostaan luvattomasti poisvedyn tai sieltä palauttamatta jätetyn lapsen palauttamiseen sovelletaan edelleen kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25.10.1980 tehtyä yksityisoikeuden alaa koskevaa Haagin yleissopimusta, jäljempänä *Haagin lapsikaappaussopimus*. Uudessa Bryssel Ila -asetuksessa on yleissopimusta täydentäviä säännöksiä samalla tavoin kuin nykyisessä asetuksessa. Uudessa Bryssel Ila -asetuksessa kansainvälistä lapsikaappausta koskevat säännökset on koottu erilliseen lukuun ja lapsen palauttamista koskevaa menettelyä on pyritty tehostamaan asettamalla määräaikoja. Asetuksen johdanto-osassa suositellaan lapsen palauttamista koskevien asioiden keskittämistä mahdollisuuksien mukaan yhteen tuomioistuimeen.

Uutta on se, että asetuksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevaa lukua sovellettaessa päätöksellä tarkoitetaan myös Haagin lapsikaappaussopimuksen perusteella annettuja palautuspäätöksiä. Säännökset on tarkoitettu sovellettaviksi tilanteissa, jossa lapsi on palauttamispäätöksen antamisen jälkeen kaapattu edelleen toiseen jäsenvaltioon ennen kuin päätös on saatu pantua täytäntöön. Haagin lapsikaappaussopimukseen perustuvan palautusmenettelyn sijasta tällaisissa tilanteissa voidaan siten tehdä hakemus, joka koskee toisessa jäsenvaltiossa annetun palautuspäätöksen täytäntöönpanoa. Palautuspäätöksen täytäntöönpanoon sovelletaan seuraavassa jaksossa selostettavan yleisen järjestelmän mukaista menettelyä.

2.6 Päätösten tunnustaminen ja täytäntöönpano

Uuden Bryssel Ila -asetuksen mukaan jäsenvaltiossa annetut ratkaisut tunnustetaan nykyiseen tapaan ilman eri menettelyä. Asetuksen mukaan ei ole enää mahdollista pyytää vahvistettavaksi, että toisessa jäsenvaltiossa annettu ratkaisu on tunnustettava. On kuitenkin mahdollista pyytää päätöstä, jossa todetaan, että ratkaisua ei kieltäytymisperusteen vuoksi tunnusteta, tai vaihtoehtoisesti päätöstä, jonka mukaan perusteita kieltäytyä ratkaisun tunnustamisesta ei ole.

Uudistuksen tavoitteena on lapsia koskevien rajat ylittävien riita-asioiden käsittelyn nopeuttaminen ja niihin liittyvien kustannusten vähentäminen. Tämän vuoksi nykyisin täytäntöönpanojäsenvaltiossa toteutettava täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskeva menettely (ns. eksekvatuurimenettely) on poistettu kaikkien asetuksen soveltamisalaan kuuluvien päätösten osalta. Päätöksen täytäntöönpano ei siten edellytä enää sitä, että päätös on eksekvatuurimenettelyssä julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi. Päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa voi kuitenkin vastustaa vetoamalla asetuksessa säädettyihin kieltäytymisperusteisiin.

Uudessa Bryssel Ila -asetuksessa päätösten tunnustaminen ja täytäntöönpano on jaettu kahteen järjestelmään: yleiseen järjestelmään ja niin kutsuttujen etuoikeutettujen päätösten järjestelmään. Tämän lisäksi asetuksessa säädetään erikseen virallisten asiakirjojen ja sopimusten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta.

Yleisen järjestelmän mukaan päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä perusteilla (38 – 41 artikla), jotka vastaavat asiallisesti nykyisessä asetuksessa säädettyjä tunnustamatta jättämisen tai täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisen kieltäytymisperusteita.

Uudessa Bryssel Ila -asetuksessa tarkoitettuja etuoikeutettuja päätöksiä ovat nykyiseen tapaan tapamisoikeutta koskevat päätökset ja tietyt lapsen huoltoa koskevat päätökset, jotka edellyt-

tävät lapsen palauttamista (42 artikla). Viimeksi mainituilla tarkoitetaan lapsen huollosta annettuja päätöksiä, jotka on annettu lapsen asuinvaltiossa sen jälkeen, kun toinen jäsenvaltio on kieltäytynyt lapsen palauttamisesta vuoden Haagin lapsikaappaus sopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b alakohdan eli vakavan vaaran tai 13 artiklan toisen kappaleen eli lapsen vastustuksen perusteella (asetuksen 29 artiklan 6 kohta).

Etuoikeutettuihin päätöksiin sovelletaan suotuisampaa kohtelua kuin yleisessä järjestelmässä eli sellaista tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevaa järjestelmää, jossa ainut kieltäytymisperuste on kyseisen päätöksen kanssa ristiriitainen myöhemmin annettu päätös (50 artikla). Edellytyksenä on lisäksi, että myöhempi päätös on annettu siinä jäsenvaltiossa, jossa tunnustamista pyydetään, taikka toisessa jäsenvaltiossa tai sellaisessa kolmannessa maassa, jossa lapsen asuinpaikka on, edellyttäen että tämä myöhemmin annettu päätös täyttää ne edellytykset, jotka ovat tarpeen sen tunnustamiseksi siinä jäsenvaltiossa, jossa tunnustamista pyydetään.

Päätöstä voidaan pitää etuoikeutettuna vain, jos siitä on annettu asetuksen 47 artiklassa tarkoitettu todistus. Koska tälle todistukselle on täytäntöönpanomenettelyssä annettu erityinen merkitys, se voidaan antaa vain asetuksessa säädettyjen edellytysten täytyessä. Jos tämä todistus on annettu virheellisesti, se on peruutettava. Etuoikeutetun päätöksen tunnustamista tai täytäntöönpanoa koskevaan menettelyyn voidaan vaihtoehtoisesti soveltaa myös yleistä järjestelmää.

Uudessa Bryssel IIa -asetuksessa tuomioistuimen käsite on nykyisen asetuksen tapaan laaja: sillä tarkoitetaan kaikkia jäsenvaltioiden viranomaisia, jotka ovat toimivaltaisia asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa. Tuomioistuimeksi katsotaan siten myös hallintoviranomaiset, jotka käyttävät toimivaltaa vanhempainvastuuta koskevista asioista. Kaikki sopimukset, jotka tuomioistuin on hyväksynyt sen jälkeen, kun asiasisältö on tutkittu, tunnustetaan ja pannaan täytäntöön asetuksen mukaisina päätöksinä. Suomessa sosiaalilautakunta on siten katsottava uuden Bryssel IIa -asetuksen mukaiseksi tuomioistuimeksi ja sosiaalilautakunnan vahvistamat lapsen huoltoja ja tapaamisoikeutta koskevat sopimukset liikkuvat asetuksen nojalla kuten päätökset. Myös Suomen tuomioistuimen vahvistamat sovinnot liikkuvat päätöksiä koskevien asetuksen säännösten mukaisesti.

2.7 Viralliset asiakirjat ja sopimukset

Uudessa Bryssel IIa -asetuksessa säädetään nykyistä täsmällisemmin virallisten asiakirjojen ja sopimusten liikkumisesta jäsenvaltioiden välillä. Tämä johtuu siitä, että monissa jäsenvaltioissa on viime vuosina siirrytty menettelyyn, jossa avioerosta ja lapsen huollosta voidaan pätevästi sopia asianosaisten kesken tuomioistuimen ulkopuolisessa menettelyssä niin, että sopimus tehdään esimerkiksi notaarin luona tai rekisteröidään paikallisessa rekisteriviranomaisessa. Tällaisten virallisten asiakirjojen ja rekisteröityjen sopimusten liikkuminen jäsenvaltioiden välillä on haluttu varmistaa.

Viralliset asiakirjat ja sopimukset, joilla on sitova oikeusvaikutus päätöksen antaneessa jäsenvaltiossa, tunnustetaan ja pannaan täytäntöön yleisen järjestelmän mukaisesti samalla tavoin kuin päätökset. Edellytyksenä on se, että virallinen asiakirja on laadittu tai rekisteröity ja sopimus on rekisteröity asetuksen mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa. Niihin on myös liitettävä asetuksen mukainen todistus. Tällekin todistukselle on annettu erityinen merkitys. Virallista asiakirjaa tai sopimusta koskevan todistuksen voi antaa vain, jos asetuksen mukaisia toimivaltasääntöjä on noudatettu, eikä ole epäilystä siitä, että sopimuksen sisältö olisi lapsen edun vastainen. Virheellisesti annettu todistus on peruutettava. Asetuksen 68 artiklassa säädetään virallisia asiakirjoja ja sopimuksia koskevista kieltäytymisperusteista, jotka ovat soveltuvien osin samat kuin päätöksiä koskevat kieltäytymisperusteet.

Virallinen asiakirja on määritelty asetuksen 2 artiklassa ja määritelmä vastaa muissa siviilioikeudellista yhteistyötä koskevissa Euroopan unionin säädöksissä käytettyä määritelmää. Sopimuksella asetuksessa tarkoitetaan muuta kuin virallista asiakirjaa, jonka on rekisteröinyt komissiolle ilmoitettu kansallinen viranomainen. Asetuksen johdanto-osan perustelukappaleen 14 mukaan sopimuksen rekisteröinnillä tarkoitetaan toimivaltaisen tahon muodollista toimenpidetä. Suomen lainsäädännössä ei tunneta asetuksessa tarkoitettuja virallisia asiakirjoja tai rekisteröityjä sopimuksia. Sellainen voi kuitenkin tulla Suomessa tunnustettavaksi ja täytäntöönpantavaksi.

2.8 Täytäntöönpanomenettely

Uudessa Bryssel IIa -asetuksessa on päädytty täytäntöönpanon osittaiseen yhtenäistämiseen. Lähtökohtana täytäntöönpanossa on täytäntöönpanovaltion kansallisten säännösten soveltaminen. Asetuksessa on kuitenkin yhteiset säännökset siitä, milloin toisessa jäsenvaltiossa annetun päätöksen täytäntöönpanon voi keskeyttää tai milloin siitä voi kieltäytyä.

Täytäntöönpanon edellytyksenä on päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus päätöksen antaneessa jäsenvaltiossa. Tästä johtuen täytäntöönpano on asetuksen 56 artiklan mukaan keskeytettävä, jos päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus keskeytyy päätöksen antaneessa jäsenvaltiossa. Sen lisäksi asetuksessa säädetään harkinnanvaraisista keskeytysperusteista. Harkinnanvaraisen keskeyttämisen syynä voivat olla muutoksenhaku alkuperäiseen päätökseen, täytäntöönpanosta kieltäytymistä koskeva hakemus ja etuoikeutetusta päätöksestä annetun todistuksen peruuttamista koskeva hakemus.

Asetuksessa säädetty peruste täytäntöönpanon keskeyttämiseen on lisäksi se, että täytäntöönpano saattaisi lapsen vakavaan vaaraan altistumisesta ruumiillisille tai henkisille vaurioille päätöksen antamisen jälkeen ilmenneiden väliaikaisten esteiden tai muiden olosuhteissa tapahtuneiden olennaisen muutosten vuoksi. Täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä, jos vakava vaara on pysyvä.

Asetuksen 57 artiklan mukaan täytäntöönpanojäsenvaltion lainsäädännön mukaisia täytäntöönpanon keskeyttämisen tai täytäntöönpanosta kieltäytymisen perusteita voidaan soveltaa vain siltä osin kuin ne eivät ole ristiriidassa asetuksen säännösten kanssa. Asetuksen johdanto-osan perustelukappaleen 63 mukaan kyseisiin perusteisiin voisivat kuulua esimerkiksi riitautukset, jotka perustuvat kansallisen lainsäädännön mukaisiin muotovirheisiin täytäntöönpanomääräyksessä tai väitteeseen siitä, että päätöksessä edellytetty toimi on jo toteutettu tai sitä ei enää voida toteuttaa esimerkiksi ylivoimaisen esteen vuoksi, sen henkilön vakavan sairauden vuoksi, jolle lapsi on tarkoitus luovuttaa, tai kyseisen henkilön vangitsemisen tai kuoleman vuoksi taikka siksi, että jäsenvaltio, johon lapsi on tarkoitus palauttaa, on joutunut sotatilaan päätöksen antamisen jälkeen. Kyse voi olla myös siitä, että päätöksellä ei ole täytäntöönpanokelpoista sisältöä eikä sisältöä voida muokata täytäntöönpanokelpoiseksi.

2.9 Keskusviranomainen

Samoin kuin nykyisin, uudessa Bryssel IIa -asetuksessa on säännökset jäsenvaltioiden nimeämien keskusviranomaisten välisestä yhteistyöstä. Asetuksen johdanto-osassa jäsenvaltioita kehoitetaan harkitsemaan saman keskusviranomaisen nimeämistä asetukselle kuin se, jonka ne ovat nimenneet Haagin lapsikaappausopimukselle ja Haagin lastensuojelusopimukselle. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että keskusviranomaisilla on asianmukaiset taloudelliset ja henkilöstöresurssit, jotta ne voivat hoitaa niille asetuksella osoitetut tehtävät. Keskusviranomaiselle ei ole säädetty uusia tehtäviä, mutta yhteistyötä koskevia säännöksiä on pyritty selkeyttämään.

Uutta on se, että toiseen jäsenvaltioon osoitetut pyynnöt on lähetettävä pyynnön esittävän viranomaisen tai vastaavasti hakijan asuinpaikan jäsenvaltion keskusviranomaisen kautta. Velvoite toimia keskusviranomaisen välityksellä koskee ainoastaan ensimmäistä pyyntöä. Myöhempi yhteydenpito tuomioistuimeen, toimivaltaiseen viranomaiseen tai hakijaan voidaan tehdä myös suoraan. Tuomioistuinten välinen suora yhteydenpito on sallittu. Toisen jäsenvaltion tuomioistuimeen tai toimivaltaiseen viranomaiseen voidaan ottaa yhteyttä suoraan myös kiiretilanteessa eli esimerkiksi silloin, kun lapsen oletetaan olevan välittömässä vaarassa ja toisen jäsenvaltion toimivaltaista viranomaista pyydetään harkitsemaan, onko tarpeen toteuttaa toimenpiteitä lapsen suojelemiseksi.

2.10 Asetuksen suhde pohjoismaiseen avioliittokonventioon

Uuden Bryssel IIa -asetuksen suhteesta muihin säädöksiin säädetään asetuksen VIII luvussa. Asetuksen 94 artiklassa säädetään Pohjoismaiden kannalta merkityksellisestä asiasta eli asetuksen suhteesta Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken 6.2.1931 tehtyyn avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälis-yksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävään sopimukseen (SopS 20/1931), jäljempänä *pohjoismainen avioliittokonventio*. Artiklassa säädetään ensinnä siitä yleisestä periaatteesta, että asetus korvaa jäsenvaltioiden väliset kahdenväliset ja monenväliset sopimukset. Siitä poiketen Suomelle ja Ruotsille on nykyisen Bryssel IIa -asetuksen mukaisesti annettu mahdollisuus ilmoituksella soveltaa keskinäisissä suhteissaan asetuksen sijasta pohjoismaista avioliittokonventiota ja myös peruuttaa ilmoituksensa. Suomi ja Ruotsi ovat tällaisen ilmoituksen tehneet nykyisen Bryssel IIa -asetuksen voimaantulon yhteydessä ja ilmoitukset on julkaistu nykyisen Bryssel IIa -asetuksen liitteessä. Molemmissa valtioissa on aikomus jatkaa jo annettujen ilmoitusten mukaisesti pohjoismaisen avioliittokonvention soveltamista uuden Bryssel IIa -asetuksen sijasta.

Muiltakin osin säännökset uuden Bryssel IIa -asetuksen suhteista muihin kansainvälisiin sopimuksiin vastaavat nykyisen asetuksen säännöksiä. Asetuksen suhteesta vuoden 1996 yleissopimukseen on kuitenkin nykyistä yksityiskohtaisemmat säännökset 97 artiklassa.

2.11 Siirtymäsäännökset

Uutta Bryssel IIa -asetusta sovelletaan ainoastaan sellaisiin oikeudenkäynteihin, jotka on pantu vireille, sellaisiin virallisiin asiakirjoihin, jotka on laadittu tai rekisteröity, ja sellaisiin sopimuksiin, jotka on rekisteröity 1.8.2022 tai sen jälkeen.

Nykyistä Bryssel IIa -asetusta sovelletaan edelleen päätöksiin, jotka on annettu oikeudenkäynteissä, jotka on pantu vireille, virallisiin asiakirjoihin, jotka on laadittu tai rekisteröity, ja sopimuksiin, joista on tullut täytäntöönpanokelpoisia siinä jäsenvaltiossa, jossa ne tehtiin ennen 1 päivää elokuuta 2022.

2.12 Komissiolle toimitettavat tiedot

Asetuksen 103 artiklassa on lueteltu tiedot, jotka jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle ja jotka komissio saattaa julkisesti saataville. Jäsenvaltioiden tiedot julkaistaan Euroopan oikeusportaalissa, joka on Euroopan unionin keskitetty sähköinen palvelu osoitteessa <https://e-justice.europa.eu>.

Osa ilmoituksista koskee jäsenvaltioiden mahdollisesti hyväksymiä laajennuksia käännösten kielivaatimuksiin ja poikkeuksia lapsen sijoittamista koskevien pyyntöjen hyväksymiseen. Lisäksi ilmoitukset koskevat tietoja jäsenvaltioiden toimivaltaisista viranomaisista ja muutoksenhakumenettelyistä asetuksen soveltamiseen liittyvissä asioissa. Komissiolle tehtäviä Suomen

ilmoituksia selostetaan asiaryhmittäin jäljempänä esityksen jaksossa 5 (Keskeiset ehdotukset) ja 1. lakiehdotuksen perusteluissa.

2.13 Valtuutussäännökset

Uuden Bryssel IIa -asetuksen 92 ja 93 artiklassa säädetään komissiolle annetusta valtuutuksesta antaa delegoituja säädöksiä, joilla muutetaan liitteitä niiden päivittämiseksi tai teknisten muutosten tekemiseksi niihin.

3 Nykytila ja sen arviointi

3.1 Asetuksen alaan liittyvä kansallinen sääntely

Tuomioistuimen toimivallasta ja päätösten tunnustamisesta avioeroa koskevissa asioissa säädetään avioliittolain (234/1929) 119 ja 121-124 §:ssä. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat kansainvälisyksityisoikeudelliset säännökset ovat lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983), jäljempänä *lapsenhuoltolaki*, 4, 6 ja 7 luvuissa. Lastensuojelun järjestämisestä rajat ylittävissä tilanteissa säädetään lastensuojelulain (417/2007) 17 §:ssä. Edunvalvontaa koskevat kansainvälisyksityisoikeudelliset säännökset ovat holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 10 a luvussa. Nämä kansalliset säännökset ovat pääosin syrjäytyneet Bryssel IIa -asetuksen säännöksillä, joiden soveltaminen alkoi 1.3.2005. Nykyistä Bryssel IIa -asetusta täydentää laki tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta (1153/2004).

Siirtymäsäännösten jälkeen uusi Bryssel IIa -asetus tulee sovellettavaksi nykyisen Bryssel IIa -asetuksen sijasta ja saa etusijan edellä mainittuihin kansallisiin säännöksiin nähden. Nykyisestä Bryssel IIa -asetuksesta poiketen uudessa Bryssel IIa -asetuksessa on myös toisessa jäsenvaltiossa annetun päätöksen täytäntöönpanomenettelyyn liittyviä säännöksiä. Suomessa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien päätösten täytäntöönpanosta säädetään lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa (619/1996), jäljempänä *täytäntöönpanolaki*. Siltä osin kuin täytäntöönpanomenettelystä säädetään asetuksessa, uuden Bryssel IIa -asetuksen säännökset syrjäyttävät kansalliset säännökset. Asetuksen mukainen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeva menettely on kuitenkin sovitettava yhteen kansallisen lainsäädännön kanssa. Asetuksessa on myös jätetty eräitä viranomaisten toimivaltaan ja menettelyihin liittyviä asioita päätettäväksi kansallisella tasolla.

3.2 Lapsen palauttamisesta annetun päätöksen täytäntöönpano

Luvattomasti poisviedyn tai palauttamatta jätetyn lapsen palauttamista koskevien hakemusten määrä Suomen tuomioistuimissa on kaiken kaikkiaan pieni. Näiden asioiden käsittely on ensimmäisessä oikeusasteessa keskitetty Helsingin hovioikeuteen, jonka ratkaistavana on vuosina 2016-2020 ollut alle 10 hakemusta vuodessa. Valitus korkeimpaan oikeuteen on vuodesta 2015 alkaen edellyttänyt muutoksenhakulupaa. Korkeimmassa oikeudessa on ratkaistu vuosina 2016, 2019 ja 2020 yksi lapsen palauttamista koskeva asia kunakin vuonna. Osassa näistä ratkaisuista lapsi on määrätty palautettavaksi toiseen valtioon.

Lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanosta säädetään lapsenhuoltolain 46 §:ssä. Pykälän mukaan lapsen palauttamisesta annettu määräys on pantava täytäntöön noutamalla lapsi. Määräyksen täytäntöönpano tapahtuu muutoin täytäntöönpanolain mukaisesti.

Tästä poiketaan kuitenkin siinä, että täytäntöönpanosovittelua ei järjestetä. Lisäksi mahdollisuudet kieltäytyä täytäntöönpanosta ovat tavanomaista rajoitetummat. Tuomioistuimen mahdollisuudesta päättää turvaamistoimista säädetään täytäntöönpanolain 17 ja 25 §:ssä.

Lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpano saadaan useimmiten ulosottoviranomaisen johdolla järjestettyä niin, että lapsi palautetaan vapaaehtoisesti asuinvaltioonsa. Turvaamistoimia täytäntöönpanon toteuttamista varten on tarvittu äärimmäisen harvoin.

Palauttamispäätöksen täytäntöönpanomenettelyä sujuvoitettiin vuonna 2016 voimaan tulleella lainsäädäntömuutoksella (HE 231/2014 vp). Lapsenhuoltolain 44 §:ää muutettiin tuolloin niin, että palauttamispäätöksen antanut tuomioistuin antaa myös noutomääräyksen suoraan toimivaltaiselle ulosottomiehelle. Aiemmin palauttamispäätöksen antanut tuomioistuin lähetti päätöksen kärjäoikeuteen, joka puolestaan antoi täytäntöönpanomääräyksen ulosottomiehelle. Lainsäädäntömuutoksen jälkeen on havaittu olevan epäselvää, mikä taho voi päättää palauttamispäätösten täytäntöönpanoon liittyvistä turvaamistoimista. On tarkoituksenmukaista, että asia selvennetään tässä yhteydessä, vaikka kysymys ei ole uuden Bryssel Ila -asetuksen soveltamisesta johtuvasta muutoksesta.

3.3 Lapsen palauttamisasiaan liittyvät sovinnot

Uuden Bryssel Ila -asetuksen 25 artiklan mukaan lapsen palauttamista koskevaa asiaa käsittelevän tuomioistuimen on mahdollisimman varhain ja missä tahansa menettelyn vaiheessa pyydettyä joko suoraan tai tarvittaessa keskusviranomaisten avustuksella osapuolia harkitsemaan halukkuuttaan osallistua sovitteluun tai muihin vaihtoehtoihin riitojenratkaisumenettelyihin, paitsi jos tämä on vastoin lapsen etua, ei sovellu tässä nimenomaisessa tapauksessa tai pitkittäisi aiheettomasti menettelyä. Asetuksessa ei edellytetä uusien menettelyjen säätämistä.

Asetuksen johdanto-osan perustelukappaleessa 43 kehoitetaan jäsenvaltioita, joissa toimivalta lapsen palauttamista koskevissa asioissa on keskitetty yhdelle tai muutamalle tuomioistuimelle, harkitsemaan mahdollisuutta antaa palauttamisasiaa käsittelevälle tuomioistuimelle kansallinen toimivalta vahvistaa myös vanhempainvastuuta koskevia sopimuksia, kun osapuolten välinen sopimus vanhempainvastuusta on tehty palauttamismenettelyn yhteydessä.

Suomessa tuomioistuimella on oikeudenkäymiskaaren mukaan velvollisuus pyrkiä saamaan asianosaiset sopimaan asiasta (OK 5:26). Riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa (394/2011) lapsen palauttamista koskevat asiat on rajattu tuomioistuinsovittelun ulkopuolelle. Lapsen palauttamista koskevan oikeudenkäyntiasian siirtäminen tuomioistuinsovitteluun pelkästään lapsen vapaaehtoiseksi palauttamiseksi ei olisi tarkoituksenmukaista. Pelkän palauttamisasian sovittelu ei olisi myöskään asiaan osallisten kannalta tyydyttävää, sillä vanhemmat haluavat yleensä palauttamisasian ratkaisun lisäksi oikeudellisesti sitovan ratkaisun lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeviin tulevaisuuden järjestelyihin.

Suomessa lapsikaappausasiat on keskitetty ensimmäisenä oikeusasteena Helsingin hovioikeuteen. Lapsen palauttamista koskeva asia on saatettava päätökseen, ennen kuin lapsen huoltoa koskevaa asiaa voidaan käsitellä. Toimivaltainen tuomioistuin lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa on kärjäoikeus. Kärjäoikeus voi sovittaa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaa asiaa sovittelumenettelyssä. Se voi myös antaa oikeudellisesti sitovan vaikutuksen asianosaisten muulla tavoin saavuttamalle sopimukselle.

Esityksessä ei pidetä edellä mainitun perusteella aiheellisena ehdottaa näitä tilanteita koskevia lainsäädäntömuutoksia.

4 Esityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteena on antaa uuden Bryssel IIa -asetuksen soveltamisen edellyttämät täydentävät kansalliset säännökset. Lisäksi tavoitteena on täsmentää eräitä lapsen palauttamisesta annetun päätöksen täytäntöönpanoon liittyviä säännöksiä sekä saattaa joitakin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa asetuksessa (556/1994) olevia säännöksiä perustuslain edellyttämällä tavalla lain tasolle.

5 Keskeiset ehdotukset

5.1 Täytäntöönpanomenettely

Uuden Bryssel IIa -asetuksen mukaan toisessa jäsenvaltiossa tehtyjen päätösten täytäntöönpanomenettelyyn sovelletaan täytäntöönpanojäsenvaltion lakia. Jäsenvaltiossa annettu päätös, joka on täytäntöönpanokelpoinen päätöksen antaneessa jäsenvaltiossa, pannaan täytäntöön täytäntöönpanojäsenvaltiossa samoin edellytyksin kuin kyseisessä jäsenvaltiossa annettu päätös. Toisessa jäsenvaltiossa annettu päätös siis rinnastetaan kotimaiseen päätökseen.

Asetuksen 52 artiklan mukaan täytäntöönpanohakemus on toimitettava viranomaiselle, joka on täytäntöönpanojäsenvaltion kansallisen lain nojalla toimivaltainen täytäntöönpanoa varten ja jonka kyseinen jäsenvaltio on ilmoittanut komissiolle 103 artiklan mukaisesti.

Asetuksen soveltamisala on laaja, joten täytäntöönpanotavaksi voi tulla erilaisiin asioihin liittyviä päätöksiä. Useimmiten täytäntöönpanotavana olevat päätökset ovat lapsen huollosta tai tapaamisoikeudesta annettuja päätöksiä, joiden täytäntöönpanoon sovelletaan täytäntöönpanolakia. Toimivaltainen viranomainen täytäntöönpanoasiassa on käräjäoikeus. Jos lapsen huoltoa koskevan päätöksen antamisesta on kulunut alle 3 kuukautta, täytäntöönpanoa voidaan hakea täytäntöönpanolain 4 §:n 2 momentin nojalla myös suoraan ulosottomieheltä. Asetuksen 73 artiklan mukaan asetuksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevaa menettelyä sovelletaan myös asetuksen mukaisissa menettelyissä vahvistettujen oikeudenkäyntikulujen täytäntöönpanoon. Suomessa oikeudenkäyntikulujen täytäntöönpanoa koskeva hakemus tehdään ulosottokaaren mukaisesti ulosottoviranomaiselle.

Asetuksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevaa lukua sovellettaessa päätöksellä tarkoitetaan asetuksen 2 artiklan 1 kohdan mukaan myös jäsenvaltiossa annettua päätöstä, joka koskee lapsen palauttamista toiseen jäsenvaltioon Haagin lapsikaappausopimuksen nojalla ja joka on pantava täytäntöön muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa palauttamispäätös on annettu. Asia todetaan myös asetuksen johdanto-osan perustelukappaleessa 16. Asetuksen sääntely tällaisen erityisen tilanteen osalta on muutoin niukkaa.

Suomessa ei ole säännöksiä lapsen palauttamisesta toisessa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpanosta. Olisi kuitenkin tarpeen, että pantaessa tällaista päätöstä asetuksen nojalla täytäntöön, siihen sovellettavasta menettelystä olisi säädetty.

Lapsenhuoltolain säännökset lapsen palauttamisesta annetun päätöksen täytäntöönpanosta edellyttävät, että lapsen palauttamisesta päättänyt tuomioistuimien lähettää antamansa päätöksen ja noutomääräyksen viran puolesta suoraan toimivaltaiselle ulosottomiehelle täytäntöönpanoa varten. Erillistä täytäntöönpanohakemusta ei tarvita. Sääntely perustuu siihen, että palauttamispäätöksen antanut tuomioistuimien on katsonut palautuksen olevan lapsen edun mukaista ja täytäntöönpano tapahtuu viipymättä palauttamispäätöksen antamisen jälkeen. Menettely ei sellaisenaan sovellu toisessa jäsenvaltiossa annetun palauttamispäätöksen täytäntöönpanoon. Ulkomaisessa

palauttamispäätöksessä ei ole vastaavaa noutomääräystä ja palautuspäätöksen antamisesta on saattanut kulua aikaa.

Tarkoituksenmukainen menettely tällaisen toisessa jäsenvaltiossa annetun palauttamispäätöksen täytäntöönpanoon olisi lapsen huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanoon sovellettava täytäntöönpanolain mukainen menettely. Tämä tarkoittaisi sitä, että täytäntöönpanoa haettaisiin kärjäoikeudelta. Jos lapsen palauttamisesta toisessa jäsenvaltiossa annetun päätöksen antamisesta olisi kulunut vähemmän kuin kolme kuukautta, täytäntöönpanoa voisi hakea täytäntöönpanolain mukaisesti kärjäoikeuden sijasta myös suoraan ulosottomieheltä. Näistä syistä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi, että toisessa jäsenvaltiossa lapsen palauttamisesta annettu päätös pantaisiin täytäntöön täytäntöönpanolain nojalla samalla tavoin kuin lapsen huollosta annettu päätös.

Suomi tekisi siten asetuksen 103 artiklan nojalla asetuksen 52 artiklassa tarkoitettujen täytäntöönpanohakemusten osalta ilmoitukset seuraavasti. Jos täytäntöönpano koskee lapsen huoltoa, asumista tai tapaamisoikeutta taikka lapsen palauttamista toiseen jäsenvaltioon, toimivaltainen viranomainen on kärjäoikeus. Jos lapsen huoltoa tai palauttamista toiseen jäsenvaltioon koskevan päätöksen antamisesta on kulunut vähemmän kuin kolme kuukautta, päätöksen täytäntöönpanoa voidaan hakea tuomioistuimen asemesta ulosottomieheltä. Jos täytäntöönpano koskee oikeudenkäymiskuluja, toimivaltainen viranomainen on ulosottoviranomainen.

5.2 Kieltäytymisperusteiden tutkimiseen toimivaltaiset viranomaiset

Uuden Bryssel IIa -asetuksen mukaan kansallisessa laissa säädetään siitä, mille viranomaiselle asetuksen mukainen tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytymistä koskeva hakemus on tehtävä (asetuksen 30 artiklan 3 kohta, 40 ja 58 artikla).

Esityksessä ehdotetaan, että kieltäytymisperusteet tutkisi kärjäoikeus. Suomi ilmoittaisi siten komissiolle kärjäoikeuden tuomioistuimena, jolla on toimivalta tehdä tunnustamista tai täytäntöönpanosta kieltäytymistä koskeva päätös.

Ehdotuksen mukaan kieltäytymisperusteet tutkittaisiin täytäntöönpanoasian käsittelyn yhteydessä, jos asetuksessa tarkoitettu täytäntöönpanoasia on vireillä. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta säädetään täytäntöönpanolaissa ja oikeudenkäyntikuluja koskevan päätöksen täytäntöönpanosta ulosottokaareissa. Ulkomailta lapsen palauttamisesta annetut päätökset pantaisiin edellä selostetun mukaisesti täytäntöön täytäntöönpanolain mukaisesti. Täytäntöönpanosta kieltäytymistä koskevat vaatimukset tutkisi se kärjäoikeus, jossa täytäntöönpanoasia on vireillä. Jos täytäntöönpanoa olisi tuomioistuimen asemesta haettu suoraan ulosottomieheltä ja vastapuoli vetoaisi kieltäytymisperusteisiin, ulosottomiehen olisi siirrettävä asia kärjäoikeuden ratkaistavaksi.

Jos täytäntöönpanoasia ei ole vireillä tai asia koskee muuta kuin lapsen huoltoa tai tapaamista, lapsen palauttamista tai oikeudenkäyntikuluja, kieltäytymisperusteet tutkittaisiin hakemus-asiana kärjäoikeudessa. Toimivaltainen tuomioistuin olisi oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 11 §:ssä tarkoitettu kärjäoikeus. Jos hakemus koskisi ainoastaan vanhempainvastuusta tehtyä ratkaisua tai ratkaisua, jonka mukaan lapsi on palautettava toiseen jäsenvaltioon, toimivaltainen tuomioistuin olisi oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 13 §:ssä tarkoitettu kärjäoikeus. Viimesijainen tuomioistuin olisi Helsingin kärjäoikeus.

Tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytymistä koskevaan päätökseen voi asetuksen 61 artiklan mukaan hakea muutosta. Muutoksenhaku on toimitettava viranomaiseen tai tuomioistuimeen, jonka jäsenvaltio on ilmoittanut komissiolle. Muutoksenhakuun annettuun päätökseen

saa 62 artiklan mukaan hakea muutosta ainoastaan, jos jäsenvaltio on ilmoittanut komissiolle ne tuomioistuimet, joissa jatkomuutoksenhaku on pantava vireille.

Ehdotuksen mukaan kieltäytymisperustetta koskevaan ratkaisuun voisi hakea muutosta siten kuin muutoksenhausta riita-asioissa säädetään. Käräjäoikeuden ratkaisuun haetaan muutosta hovioikeudelta ja hovioikeuden päätökseen korkeimmalta oikeudelta, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Suomi ilmoittaisi nämä muutoksenhakutuomioistuimet ja -menettelyt komissiolle asetuksen 103 artiklan nojalla.

5.3 Käännöksissä hyväksytyt kielet

5.3.1 Todistusten vapaat tekstikentät

Uudessa Bryssel IIa -asetuksessa on 9 liitettä, joissa on lomakepohjat päätöksiin, virallisiin asiakirjoihin ja sopimuksiin liitettävälle todistuksille. Todistuksia tarvitaan etenkin tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeissa menettelyissä. Todistukset sisältävät keskeiset tiedot asiasta ja ne on tarkoitettu vähentämään asiakirjojen käännöstarvetta.

Asetuksen 91 artikla antaa jäsenvaltiolle mahdollisuuden hyväksyä todistusten vapaiden tekstikenttien sisältöjen käännökset myös muulla Euroopan unionin toimielinten virallisella kielellä kuin asianomaisen jäsenvaltion virallisella kielellä. Todistusten rakenne perustuu monivalintakysymyksille ja avoimia tekstikenttiä on mahdollisimman vähän.

Esityksessä ehdotetaan, että Suomessa hyväksytään todistusten vapaiden tekstikenttien käännöksissä suomen ja ruotsin kielen ohella englannin kieli. Tämä vastaa nykyisen Bryssel IIa -asetuksen täydentävää sääntelyä. Suomi ilmoittaisi siten komissiolle asetuksen 91 artiklan 2 kohdan mukaisena hyväksyttynä kielenä englannin kielen.

5.3.2 Vanhempainvastuuta koskeviin asioihin liittyvät pyynnöt

Uuden Bryssel IIa -asetuksen 80 artiklan mukaan tuomioistuinten ja muiden toimivaltaisten viranomaisten on annettava toisen jäsenvaltion viranomaisen pyynnöstä tietoja ja selvityksiä muun muassa lapsen tilanteesta, vireillä olevista menettelyistä ja lasta koskevista päätöksistä. Tällaisiin pyyntöihin ja liiteasiakirjoihin on liitettävä käännös jäsenvaltion viralliselle kielelle tai sellaiselle kielelle, jonka jäsenvaltio on ilmoittanut hyväksyvänsä.

Suomeen tulevat pyynnöt ovat kokemusten perusteella moninaisia. Ne liittyvät usein lastensuojelua taikka lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevaan asiaan. Pyyntö voi sisältää laajasti tietoa, jota tarvitaan pyynnön asianmukaisessa toteuttamisessa. Tämän vuoksi voitaisiin perustellusti edellyttää, että pyynnön esittävä ulkomainen taho käännättää asiakirjat suomen tai ruotsin kielelle.

Uuden Bryssel IIa -asetuksen 81 artiklan mukaan jäsenvaltion tuomioistuin voi pyytää toisen jäsenvaltion tuomioistuimilta tai toimivaltaisilta viranomaisilta apua asetuksen nojalla annettujen vanhempainvastuuta koskevien päätösten täytäntöönpanossa, erityisesti turvattaessa mahdollisuus tapaamisoikeuden tosiasialliseen toteutumiseen. Nämäkin pyynnöt ja liiteasiakirjat on toimitettava käännettyinä vastaanottavan valtion viralliselle kielelle tai sellaiselle kielelle, jonka jäsenvaltio on ilmoittanut hyväksyvänsä. Säännös on uusi ja tällaisten pyyntöjen voidaan olettaa olevan harvinaisia. Ne voivat olla lähinnä keskusviranomaisen välityksellä esitettyjä tiedusteluja esimerkiksi Suomen viranomaisten mahdollisuuksista järjestää valvottu tapaaminen. Keskusviranomaisten väliseen tiedonvaihtoon voidaan käyttää englannin kieltä.

Jos 80 tai 81 artiklaan perustuva ulkomainen pyyntö tulee keskusviranomaiselle ilman käännöstä, keskusviranomainen voi välittää pyynnön eteenpäin toimivaltaiselle suomalaiselle viranomaiselle ja tiedustella käännöksen tarvetta tapauskohtaisesti. Käännös pyydetään tarvittaessa pyynnön lähettäneeltä ulkomaan viranomaiselta. Suomalaisen viranomaisen vastaus ulkomaiseen pyyntöön laaditaan suomen tai ruotsin kielellä.

Näin ollen esitetään, että Suomi ei ilmoita hyväksyvänsä 80 tai 81 artiklan nojalla toimitettavien pyyntöjen käännöksiin suomen tai ruotsin kielen lisäksi muita kieliä.

5.4 Lapsen sijoittaminen toiseen jäsenvaltioon

Uuden Bryssel IIa -asetuksen 82 artiklassa säädetään lapsen sijoittamisesta toiseen jäsenvaltioon. Lähtökohtana on nykyiseen tapaan se, että lasta ei voi sijoittaa toiseen jäsenvaltioon ilman viimeksi mainitun jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntää. Lupaa ei tarvita silloin, kun lapsi on tarkoitus sijoittaa vanhemman luo. Esityksessä ehdotetaan, että sijoittamista koskevaan pyyntöön vastaaminen Suomessa kuuluisi lastensuojelun järjestämisestä vastaavalle taholle. Tämä vastaa nykyisen asetuksen täydentävää sääntelyä.

Jäsenvaltio voi päättää, ettei se vastaanottavana valtiona edellytä hyväksyntää lapsen sijoittamiselle tiettyjen läheisiksi katsottujen sukulaisryhmien luo (82 artiklan 2 kohta). Nämä lähi-sukulaisryhmät on ilmoitettava komissiolle 103 artiklan nojalla. Asetuksessa on päädytty tällaiseen ratkaisuun sen vuoksi, että joissakin jäsenvaltioissa lapsen sijoittaminen esimerkiksi isovanhempien luo ei edellytä viranomaisen myötävaikutusta. On katsottu tarkoituksenmukaiseksi, että vastaanottava jäsenvaltio voi halutessaan sallia tällaisen sijoittamisen ilman erillistä hyväksyntää myös rajat ylittävissä tilanteissa.

Suomessa lastensuojelulain mukaan lapsen sijoitus edellyttää yleensä viranomaisen päätöstä. Lain 81 §:ssä säädetään myös yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvonnasta. Tällä tarkoitetaan tilanteita, joissa muu kuin viranomainen on sijoittanut lapsen pysyvästi yksityiskotiin. Yksityisestä sijoittamisesta on ilmoitettava sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jonka on hyväksyttävä sijoitus. Viranomaisen on selvitettävä lapsen hoitoonsa ottaneelle henkilölle tämän oikeudet ja velvollisuudet ja tuettava häntä järjestämällä lastensuojelulain mukaisia tukitoimia. Lastensuojelulain säännökset huomioon ottaen on perusteltua, että Suomen viranomaiset saavat etukäteen tietoonsa myös ulkomailla tehdyt suunnitelmat sijoittaa lapsi Suomeen.

Asetuksen mukaan lapsen sijoittamista suunnittelevan jäsenvaltion toimittamassa hyväksymispyynnössä on oltava lasta koskeva selvitys ja sijoituksen syyt, tiedot rahoituksesta sekä muut tarpeelliset tiedot. Pyyntö ja liiteasiakirjat on toimitettava käännettyinä vastaanottavan valtion viralliselle kielelle tai sellaiselle kielelle, jonka jäsenvaltio on ilmoittanut 82 artiklan 4 kohdan nojalla hyväksyvänsä.

Lapsen sijoittamista koskevat pyynnöt sisältävät usein paljon tietoa, jonka ymmärtäminen on merkityksellistä pyyntöön vastaamisessa. Olisi perusteltua edellyttää, että pyynnön lähettävän tahon on käännettävä pyyntö ja liiteasiakirjat suomen tai ruotsin kielelle.

Näillä perusteilla esitetään, että Suomi ei ilmoita komissiolle asetuksen 103 artiklan nojalla 82 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja poikkeuksia hyväksymismenettelyyn eikä 82 artiklan 4 kohdassa tarkoitettuja poikkeuksia asiakirjojen käännöksissä hyväksytyihin kieliin.

5.5 Turvaamistoimet lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanossa

Uutta Bryssel IIa -asetusta täydentävien säännösten lisäksi esitykseen sisältyy ehdotus, joka koskee lapsen palauttamismääräyksen täytäntöönpanoon liittyviä turvaamistoimia. Esityksen mukaan niistä säädettäisiin erikseen lapsenhuoltolakiin ehdotetussa 46 a §:ssä. Säännös vastaa pääosin sisällöltään täytäntöönpanolain 25 §:ää (Väliaikaiset turvaamistoimet huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanossa), jota nykyään sovelletaan täytäntöönpanolain 17 §:n ohella myös lapsen palauttamista koskevan määräyksen täytäntöönpanossa. Erillinen säännös selkeyttäisi turvaamistojen soveltamista lapsikaappausasioissa. Nykyisen sääntelyn valossa on myös tulkinnanvaraista, mikä tuomioistuimien näissä asioissa toimivaltainen. Esityksessä ehdotetaan, että toimivaltainen tuomioistuin lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanoon liittyvässä turvaamistojenasiassa olisi Helsingin kärjäoikeus.

6 Pääasialliset vaikutukset

6.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä vaikutuksia julkiseen talouteen.

Uuden Bryssel IIa -asetuksen soveltamista koskevan lain mukaan Suomen viranomaisten olisi hyväksyttävä asetuksen mukaisten todistusten vapaiden tekstikenttien sisältö myös englannin kielellä. Jos asiaa käsittelevä viranomainen ei katso hallitsevansa riittävästi englannin kieltä, tekstistä on kyseisen viranomaisen kustannuksella hankittava käännös suomen tai ruotsin kielelle. Muista käännöksistä vastaisi hakija. Tämä vastaa nykytilaa. Ehdotus englannin kielen hyväksymisestä ei sen vuoksi aiheuta käännöskulujen lisääntymistä.

6.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Uuden Bryssel IIa -asetuksen soveltamista koskevaan lakiin ehdotetut säännökset vastaavat pääosin ratkaisuja, joista säädetään nykyisessä Bryssel IIa -asetuksessa tai sen soveltamislaissa. Ehdotukset eivät siten aiheuta merkittäviä muutoksia viranomaisten toimintaan.

Asetuksen keskeisin uudistus on eksekvatuurimenettelystä luopuminen. Siirtymäkauden jälkeen kärjäoikeuksiin ei siten tule enää asetuksen soveltamisalaan kuuluvien päätösten täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevia hakemuksia. Tilastotietoja nykyisen Bryssel IIa -asetuksen nojalla tehtyjen eksekvatuurihakemusten määrästä ei ole saatavilla, mutta erilaisten selvitysten perusteella niitä arvioidaan olleen vuosittain enintään muutamia. Lapsen tapaamisoi-keudesta toisessa jäsenvaltiossa annetun päätöksen täytäntöönpano ei nykyisenkään asetuksen mukaan edellytä eksekvatuuria, jos siitä on annettu asetuksen mukainen todistus. Tämän vuoksi eksekvatuurimenettelyn poistamisen vaikutus hakemuskäyttöön on vähäinen.

Ehdotuksessa esitetään oikeusministeriön nimeämistä asetuksessa tarkoitetuksi keskusviranomaiseksi. Tehtävä ei ole uusi, sillä oikeusministeriö toimii jo nykyisen Bryssel IIa -asetuksen mukaisena keskusviranomaisena. Uudessa Bryssel IIa -asetuksessa keskusviranomaiselle ei säädetä uusia tehtäviä, mutta uusi asetus lisää jossain määrin eri viranomaisten ja myös yksityishenkilöiden neuvonnan tarvetta keskusviranomaisena toimivassa oikeusministeriössä. Uuden Bryssel IIa -asetuksen mukaan asetukseen perustuvat pyynnöt on kiireellisiä tilanteita lukuun ottamatta lähetettävä keskusviranomaisen välityksellä jäsenvaltiosta toiseen. Velvoite toimia keskusviranomaisen välityksellä koskee kuitenkin vain ensimmäistä yhteydenottoa (johdanto-osan perustelukappale 76). Se ei myöskään rajoita tuomioistuinten välistä yhteistyötä. Uusi säännös voi kuitenkin lisätä jonkin verran oikeusministeriön välityksellä lähetettyjä pyyntöjä.

Lapsen palauttamista koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamistoimia koskevat muutosehdotukset selkeyttävät viranomaisten toimintaa. Tämä koskee erityisesti täytäntöönpanosta vastaavan ulosottoviranomaisen ja menettelyssä mukana olevien sosiaaliviranomaisten toimintaa.

Se, että lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanon turvaamista koskevan hakemuksen tuomioistuimelle voisi huoltajan lisäksi tehdä myös ulosottomies, antaisi ulosottomiehelle nykyistä toimivampia keinoja palauttamismääräyksen täytäntöönpanemiseksi olosuhteiden sitä edellyttäessä.

Helsingin kärjäoikeuden nimeäminen toimivaltaiseksi tuomioistuimeksi käsittelemään lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanoon liittyviä turvaamistomihakemuksia ei vaikuttaisi Helsingin kärjäoikeuden toimintaan merkittävästi, sillä tällaisia turvaamistoimia tarvitaan erittäin harvoin. Haagin lapsikaappaussovimuksen voimassaoloaikana palauttamisasi-
aan liittyviä turvaamistomihakemuksia on tehty tuomioistuimille kaiken kaikkiaan alle viidessä tapauksessa. Yhden tuomioistuimen nimeäminen toimivaltaiseksi näissä asioissa selkeyttäisi ja tehostaisi tuomioistuinmenettelyä, kun samaan asiaan liittyviä perättäisiä turvaamistomihakemuksia voitaisiin käsitellä samassa tuomioistuimessa asiaan osallisten mahdollisesti vaihtuvasta olinpaikasta riippumatta.

6.3 Vaikutukset kansalaisten asemaan

Uuden Bryssel IIa -asetuksen vaikutuksia kansalaisten asemaan on arvioitu edellä jaksossa 1.2.1 mainituissa komission vaikutusarviointiasiakirjoissa. Asetuksen soveltamislain säännökset tekisivät mahdolliseksi asetuksen soveltamisen Suomessa.

Lapsen palauttamispäätöksen täytäntöönpanoon liittyvän sääntelyn selkeyttäminen ja palautuspäätöksen täytäntöönpanon tehostaminen olisi kaapatun lapsen palauttamista vaativan hakijan ja lapsen etujen mukaista.

6.4 Vaikutukset lapseen

Lapsen luvaton poisvieminen ja palauttamatta jättäminen vaikuttaa haitallisesti lapseen. Lapsen nopea palauttaminen asuinvaltioonsa on lapsen edun mukaista. Lapsen palauttamista koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamistoiimiin liittyvät ehdotukset tehostavat palauttamismääräyksen täytäntöönpanoa, mikä on lapsen edun mukaista.

7 Lausuntopalaute

Uuden Bryssel IIa -asetuksen soveltamista koskevan lakiehdotuksen (1. lakiehdotus) säännöksiä kannatettiin yleisesti. Lakiehdotuksen 12 §:ään, joka koskee etuoikeutetusta päätöksestä annetun todistuksen peruuttamista, on lausuntopalautteen perusteella lisätty säännös muutoksenhakumahdollisuudesta peruuttamista koskevaan päätökseen. Lisäksi kansallisissa laeissa olevia informatiivisia viittauksia asetukseen on täydennetty niin, että niissä otetaan huomioon myös nykyisen Bryssel IIa -asetuksen soveltaminen siirtymäaikana. Esitykseen on myös tehty tarkistuksia sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen liittyvien hyvinvointialueiden perustamisesta johtuen.

Muilta osin lausuntopalaute kohdistui lapsen palauttamismääräyksen täytäntöönpanoa koskeviin muutosehdotuksiin, joita on muutettu jatkovalmistelussa alla selostetuin tavoin.

Työryhmä tulkitsi nykyistä sääntelyä niin, että Helsingin hovioikeus ja korkein oikeus voivat lapsen palauttamisesta annetun päätöksen täytäntöönpanomääräyksen antaessaan määrätä myös täytäntöönpanolain 17 §:n mukaisista turvaamistoimista ja tätä ehdotettiin selvennettäväksi lapsenhuoltolaissa. Lisäksi työryhmä ehdotti, että täytäntöönpanomääräyksen antamisen jälkeen määrättävistä turvaamistoimista säädettäisiin erikseen ja että niissä tilanteissa toimivaltainen tuomioistuin olisi Helsingin kärjäoikeus. Suomen Asianajajaliitto ja Helsingin hovioikeus kannattivat ehdotuksia. Helsingin kärjäoikeus esitti palauttamismääräyksen antamisen jälkeisiin turvaamistoihin toimivaltaiseksi tuomioistuimeksi Helsingin hovioikeutta. Oikeuskansleri esitti muun ohella arvioitavaksi, voisiko ehdotetun mukaisesta toimivallan jakautumisesta aiheutua yhteensovittamisongelmia esimerkiksi muutoksenhakutilanteessa. Esitystä on jatkovalmistelussa muutettu niin, että lapsen palauttamisesta annetun päätöksen täytäntöönpanoon liittyvissä turvaamistoimissa toimivaltainen tuomioistuin olisi aina Helsingin kärjäoikeus.

Työryhmä ehdotti täytäntöönpanolain väliaikaisia turvaamistoimia koskevaa 25 §:ää täydennettäväksi säännöksellä, jonka mukaan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä olisi oikeus päättää täytäntöönpanolain mukaisena väliaikaisena turvaamistoimena sijoitetun lapsen asioista lastensuojelulain 45 §:ää noudattaen. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala sekä oikeuskansleri esittivät ehdotusta täydennettäväksi lastensuojelulain rajoitustoimia koskevilla säännöksillä laajemminkin. Sosiaali- ja terveysministeriö ei kannattanut lastensuojelulain osittaista soveltamista täytäntöönpanolain mukaisiin tilanteisiin. Asiaa on jatkovalmistelussa arvioitu uudelleen. Täytäntöönpanolain mukaisessa sijoittamisessa on kysymys hyvin lyhyestä, enintään 7 päivää kestävästä lapsen sijoittamisesta täytäntöönpanon turvaamiseksi. Lyhyen ajan vuoksi ei ole tarvetta säätää erikseen lapsen asemasta yleensä tänä aikana. Jos täytäntöönpanon turvaaminen ja lapsen suojaaminen sitä edellyttää, tuomioistuin voi sijoittamisen ohella määrätä täytäntöönpanolain 17 §:n mukaisista turvaamistoimista, eikä erillistä säännöstä esimerkiksi hakijan vastapuolen ja lapsen välisen yhteydenpidon rajoittamisesta tänä aikana tarvita. Työryhmän ehdotuksesta poiketen hallituksen esityksessä ei siten ehdoteta täytäntöönpanolain 25 §:ään muutosta.

Lausuntopalautteen perusteella säännösten perusteluja on täydennetty myös muilta osin.

Työryhmä arvioi mietinnössään sitä, tulisiko riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annettua lakia voida soveltaa myös lapsen palauttamista koskevissa asioissa. Lisäksi työryhmä arvioi, tulisiko Helsingin hovioikeudella olla toimivaltaa vahvistaa lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva sopimus, joka on tehty lapsen palauttamista koskevan asian yhteydessä. Työryhmä ei ehdottanut näihin liittyviä lainsäädäntömuutoksia. Helsingin hovioikeus, Oulun kärjäoikeus sekä Etelä-Suomen ja Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirit esittivät lausunnoissaan harkittavaksi tuomioistuinsovittelun mahdollistamista lapsikaappausasioissa ja toimivallan antamista Helsingin hovioikeudelle lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien asioiden ratkaisemiseksi laajemminkin näissä yhteyksissä. Suomen Asianajajaliitto puolestaan kannatti työryhmän ratkaisua. Esitystä ei ole näiltä osin muutettu. Asiaa on selostettu edellä jaksossa 3.3.

8 Säännöskohtaiset perustelut

8.1 Laki tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avio- liittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja kansainvälisestä lapsikaappauk- sesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta

1 §. Soveltamisala. Pykälässä säädetään lain soveltamisalasta. Sen mukaan laissa annetaan uuden Bryssel IIa -asetuksen soveltamista koskevat täydentävät säännökset. Niiden avulla asetuksen soveltaminen Suomessa on mahdollista.

2 §. Määritelmä. Pykälässä on määritelmä siitä, mitä laissa tarkoitetaan ratkaisulla. Määritelmän mukaan ratkaisulla tarkoitetaan neuvoston asetuksen 2 artiklassa tarkoitettua päätöstä, virallista asiakirjaa tai rekisteröityä sopimusta, joka on annettu tai tehty toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Euroopan unionin jäsenvaltion osalta on huomattava, että asetusta ei sovelleta Tanskaan. Tanskan asemaa koskevaan pöytäkirjaan viitataan asetuksen johdanto-osan perustelukappaleessa 96.

3 §. Toimivallan siirtoa koskevan asian käsittely. Pykälässä säädetään asetusta täydentävistä menettelysäännöksistä, joita sovelletaan asetuksen 12 ja 13 artiklassa tarkoitetun toimivallan siirtoa koskevan asian käsittelyssä.

Nämä asetuksen artiklat ja johdanto-osan perustelukappaleet 26 ja 27 antavat mahdollisuuden siirtää asia poikkeuksellisissa olosuhteissa toimivaltaisesta tuomioistuimesta muun jäsenvaltion tuomioistuimeen. Poikkeuksellisissa olosuhteissa voidaan myös esittää toisen jäsenvaltion toimivaltaiselle tuomioistuimelle pyyntö saada asia käsiteltäväksi tuomioistuimeen, joka ei ole toimivaltainen.

Artiklat koskevat vanhempainvastuuta koskevia asioita eli pyyntö voi koskea toimivallan käyttöä esimerkiksi lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta, edunvalvontaa taikka lastensuojelua koskevassa asiassa. Suomen tuomioistuin tai muu toimivaltainen viranomainen esittää pyynnön taikka päättää toisesta jäsenvaltiosta tulleen pyynnön hyväksymisestä tai hylkäämisestä.

Vastaava toimivallan siirron mahdollisuus sisältyy nykyisen asetuksen 15 artiklaan. Uudessa Bryssel Ila -asetuksessa siirtoon liittyvää menettelyä on aiempaan nähden täsmennetty ja eri tilanteita koskevat pyynnot on jaettu kahteen eri artiklaan. Nykyisen Bryssel Ila -asetuksen soveltamislaissa ei ole toimivallan siirtoa koskevia täydentäviä säännöksiä. Täydentävien kansallisten menettelysäännösten ottaminen uutta Bryssel Ila -asetusta täydentävään lakiin on kuitenkin nyt katsottu tarpeelliseksi.

Artikloiden taustalla on Haagin lastensuojelusopimus, jonka 8 ja 9 artiklassa säädetään toimivallan siirrosta. Näitä sopimusmääräyksiä täydentävistä kansallisista menettelysäännöksistä säädetään sopimuksen voimaansaattamista ja sopimuksen soveltamista koskevan lain (435/2009) 4 – 7 §:ssä. Pykälissä säädetään pyynnön hyväksymistä koskevan asian ratkaisemisesta, pyynnön esittämisestä toisen valtion viranomaiselle, asian osapuolten kuulemisesta sekä muutoksenhausta pyynnön hyväksymistä tai pyynnön esittämistä koskevaan päätökseen.

Esityksen mukaan uuteen Bryssel Ila -asetukseen perustuvissa jäsenvaltioiden välisissä toimivallan siirtoa koskevissa tilanteissa menetellään samalla tavalla kuin Haagin lastensuojelusopimuksen mukaisissa toimivallan siirtoa koskevissa asioissa, siltä osin kuin asetuksesta ei muuta johdu. Pykälään on tämän vuoksi otettu viittaus Haagin lastensuojelusopimuksen soveltamista koskevan lain pykäliin. Säännösten perusteluja on selostettu hallituksen esityksessä HE 218/2008 vp.

4 §. Käännökset. Pykälässä säädetään asetuksessa tarkoitetuista käännöksistä.

Pykälän 1 momentin mukaan asetuksen 29, 36, 47, 49 ja 66 artiklassa tarkoitettujen todistusten vapaiden tekstikenttien sisällön käännös voidaan toimittaa suomen tai ruotsin asemesta englannin kielellä, jos Suomessa vedotaan toisessa jäsenvaltiossa annettuun ratkaisuun. Ehdotusta englannin kielen hyväksymisestä perustellaan edellä kohdassa 5.3.1. Jos asiaa käsittelevä viranomainen ei katso hallitsevansa riittävästi englannin kieltä, tekstistä on kyseisen viranomaisen kustannuksella hankittava käännös suomen tai ruotsin kielelle.

Todistuksen liitteenä olevasta päätöksen tai muun asiakirjan jäljennöksestä viranomainen voi vaatia hakijalta käännöksen, jos viranomainen ei voi käsitellä asiaa ilman käännöstä. Tästä säädetään asetuksen 31 artiklan 3 kohdassa, 35 artiklan 4 kohdassa ja 46 artiklan 3 kohdassa.

On huomattava, että asetuksen 55 artiklan 2 kohdan mukaan toisessa jäsenvaltiossa annetun päätöksen täytäntöönpanoa koskevassa asiassa henkilö, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, voi tietyissä tilanteissa vaatia päätöksestä ja todistuksen vapaiden tekstikenttien sisällöstä käännökset omalle kielelleen. Pykälään on otettu viittaus tähän säännökseen.

Pykälän 2 momentissa säädetään selvyuden vuoksi siitä, että asetuksessa tarkoitettujen käännösten hankkimisesta vastaa hakija. Poikkeuksena tästä ovat edellä selostetut tilanteet, joissa viranomainen hankkii tarvittaessa omalla kustannuksellaan käännöksen sille asetuksen mukaisesti englannin kielellä toimitetusta todistuksen sisällöstä. On myös huomattava, että Suomesta asetuksen 80 – 82 artiklan nojalla ulkomaille lähetettävien pyyntöjen käännättämisestä vastaanottavan jäsenvaltion edellyttämälle kielelle vastaa pyynnön lähettävä toimivaltainen viranomainen.

Suomalaiseen päätökseen liittyvää todistusta voidaan myös tarvita toisessa jäsenvaltiossa, jolloin pohdittavaksi tulee se, millä kielellä tuomioistuin tai viranomainen antaa todistuksen. Tästä säädetään asetuksen 36 artiklassa, jonka mukaan todistus on täytettävä ja annettava päätöksen kielellä. Todistus voidaan kuitenkin antaa myös asianosaisen pyytämällä muulla Euroopan unionin toimielinten virallisella kielellä. Todistuksen eri kieliversiot löytyvät Euroopan oikeusportaalista osoitteesta <https://e-justice.europa.eu/home.do>. Ulkomaankielisen lomakepohjan käyttäminen ei velvoita todistuksen antavaa tuomioistuinta tai viranomaista käännättämään todistukseen sisällytettyjä tietoja.

5 §. Täytäntöönpanomenettely. Pykälässä säädetään jäsenvaltiossa annetun täytäntöönpanokelpoisen ratkaisun täytäntöönpanomenettelystä. Taustalla on asetuksen 51 artikla, jonka mukaan toisessa jäsenvaltiossa annettu täytäntöönpanokelpoinen päätös pannaan täytäntöön täytäntöönpanojäsenvaltiossa samoin edellytyksin kuin kyseisessä jäsenvaltiossa annettu päätös, kuitenkin asetuksen säännökset huomioon ottaen.

Pykälän 1 momentissa säädetään, että toisessa jäsenvaltiossa annettu täytäntöönpanokelpoinen ratkaisu pannaan Suomessa täytäntöön samassa menettelyssä kuin vastaavassa asiassa Suomessa annettu ratkaisu. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu ratkaisu pannaan täytäntöön täytäntöönpanolain mukaisessa menettelyssä ja oikeudenkäyntikuluja koskeva ratkaisu ulosottokaaren mukaisessa menettelyssä. Kansallista täytäntöönpanomenettelyä sovelletaan siitä riippumatta, onko ulkomainen asia ratkaistu tuomioistuimen päätöksellä, virallisella asiakirjalla tai sellaisella sopimuksella, joka on asetuksen 65 artiklan 2 kohdan nojalla täytäntöönpanokelpoinen.

Pykälän 2 momentti sisältää poikkeuksen edellä mainittuun pääsääntöön. Säännöksen mukaan toisessa jäsenvaltiossa luvattomasti poisviedyn tai palauttamatta jätetyn lapsen palauttamisesta annettu ratkaisu pannaan kuitenkin täytäntöön noudattaen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain säännöksiä, jotka koskevat lapsen huollosta annetun päätöksen täytäntöönpanoa. Tätä säännöstä sovelletaan silloin, kun lapsi on toisessa jäsenvaltiossa Haagin lapsikaappaus sopimuksen nojalla annetun palauttamispäätöksen jälkeen kaapattu edelleen Suomeen. Täytäntöönpanotavana on palauttamispäätös, joka on annettu siinä valtiossa, johon lapsi oli ensin kaapattu. Tällainen toisessa jäsenvaltiossa lapsen palauttamisesta annettu päätös rinnastetaan täytäntöönpanomenettelyn osalta poikkeuksellisesti lapsen huoltoa koskevaan päätökseen ja sen täytäntöönpanoon sovelletaan täytäntöönpanolakia samalla tavoin kuin jos kyseessä olisi lapsen huoltoa koskeva päätös. Ulkomaista palauttamispäätöstä ei siten

panna täytäntöön lapsenhuoltolain 46 §:n nojalla kuten silloin, kun palauttamispäätös on annettu Suomessa. Poikkeussäännöksen tarvetta on perusteltu tarkemmin edellä jaksossa 5.1.

Suomeen edelleen kaapatun lapsen palauttamiseksi asuinvaltioonsa voidaan myös vaihtoehtoisesti tehdä uusi lapsen palauttamista koskeva hakemus Helsingin hovioikeudelle (johdanto-osan perustelukappale 16). Todennäköisesti näin yleensä toimittaisiin, koska lapsen palauttamista koskevan asian käsittely Suomessa on joutuisaa ja täytäntöönpanon kannalta yksinkertaisempaa kuin toisessa jäsenvaltiossa annetun palauttamispäätöksen täytäntöönpano asetuksen nojalla.

6 §. Tiedoksianto. Pykälässä on asetuksen 55 artiklassa säädettyä täytäntöönpanomenettelyyn liittyvää tiedoksiantovelvollisuutta täydentävät säännökset.

Asetuksen 55 artiklan 1 kohdan mukaan asetuksen 36 tai 47 artiklan mukaisesti annettu todistus on annettava tiedoksi henkilölle, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, ennen ensimmäistä täytäntöönpanotoimenpidettä. Todistukseen on liitettävä täytäntöönpantava päätös, jos sitä ei ole jo annettu kyseiselle henkilölle tiedoksi esimerkiksi pääasian oikeudenkäynnin tai vastaavan perustemenettelyn yhteydessä.

Pykälän 1 momentin mukaan nämä asiakirjat on annettava tiedoksi oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa haasteen tiedoksiannosta säädetyllä tavalla, jos täytäntöönpanoa haetaan kärjäoikeudelta. Kärjäoikeus voi antaa asetuksessa tarkoitetut asiakirjat tiedoksi samalla kun täytäntöönpanohakemus annetaan tiedoksi.

Pykälän 2 momentti koskee tilannetta, jossa ratkaisun täytäntöönpanoa haetaan suoraan ulosottomieheltä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi täytäntöönpanolain 4 §:n 2 momentin mukaiset lapsen huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanoa koskevat hakemukset ja ulosottokaaren mukaiset oikeudenkäyntikuluja koskevan päätöksen täytäntöönpanoa koskevat hakemukset. Tällöin ulosottomiehen on annettava asiakirjat tiedoksi todisteellisesti ulosottokaaren 3 luvun 40 §:ssä säädetyllä tavalla. Jos asia on siirtynyt kärjäoikeudesta täytäntöönpanolain mukaisen noutomääräyksen johdosta ulosottomiehelle, uutta tiedoksiantoa ulosotossa ei tarvita.

Asetuksen 55 artiklan 2 kohdan mukaan henkilö, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, voi pyytää tietyissä tilanteissa käännöksen päätöksestä ja 47 artiklan mukaisen todistuksen vapaiden tekstikenttien sisällöstä. Jos vastapuoli pyytää käännöksen, muita täytäntöönpanotoimenpiteitä kuin turvaamistoimia ei artiklan 3 kohdan mukaan saa toteuttaa ennen käännöksen toimittamista.

7 §. Kieltäytymisperusteiden tutkiminen. Asetuksen mukaan jäsenvaltiossa annetut ratkaisut tunnustetaan ilman eri menettelyä. On kuitenkin mahdollista pyytää päätöstä, jossa todettaisiin, että ratkaisua ei kieltäytymisperusteen vuoksi tunnusteta, tai päätöstä, jonka mukaan perusteita kieltäytyä ratkaisun tunnustamisesta ei ole. Hakemuksella voidaan siten vaatia, että ratkaisun tunnustamisesta on asetuksen 38, 39, 50 tai 68 artiklan nojalla kieltäydyttävä. Voidaan myös vaatia sen vahvistamista, että asetuksen mukaisia perusteita kieltäytyä ratkaisun tunnustamisesta ei ole. Pykälässä on säännös siitä, mikä tuomioistuin Suomessa on toimivaltainen tutkimaan tällaiset hakemukset.

Asetuksen 38 artiklassa säädetään avioliittoa koskevissa asioissa annettujen päätösten tunnustamisesta kieltäytymisen perusteista ja 39 artiklassa vanhempainvastuuta koskevien päätösten tunnustamisesta kieltäytymisen perusteista. Asetuksen 50 artiklassa luetellaan etuoikeutettujen päätösten ja 68 artiklassa virallisten asiakirjojen ja rekisteröityjen sopimusten tunnustamisesta kieltäytymisen perusteet.

Pykälässä säädetään kieltäytymisperusteiden tutkimisesta silloin, kun päätöksen täytäntöönpanoa koskeva asia ei ole vireillä. Jos on kysymys ratkaisusta, jonka täytäntöönpanoa koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa, kieltäytymisperusteet tutkitaan ratkaisun täytäntöönpanoa koskeva menettelyn yhteydessä. Näistä tilanteista säädetään erikseen 8 §:ssä. Selvyiden vuoksi sanottuun pykälään viitataan heti 7 §:n alussa.

Pykälän 1 momentin mukaan toimivaltainen tuomioistuin kieltäytymisperusteiden tutkimiseen on käräjäoikeus. Alueellisesti toimivaltainen käräjäoikeus on oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 11 §:ssä tarkoitettu käräjäoikeus eli tuomioistuin, joka on toimivaltainen avioeroasiassa. Näin on myös silloin, kun ratkaisu koskee avioeron lisäksi vanhempainvastuuta. Jos hakemus koskee vain vanhempainvastuusta tehtyä ratkaisua taikka ratkaisua, jonka mukaan lapsi on palautettava toiseen jäsenvaltioon, alueellisesti toimivaltainen on kuitenkin oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 13 §:ssä tarkoitettu käräjäoikeus eli lapsen kotipaikan tai vakituisen asuinpaikan käräjäoikeus. Ehdotus vastaa asiallisesti nykyisen Bryssel IIa- asetuksen soveltamislain säännöstä.

Pykälän 2 momenttiin on otettu säännös alueellisesti toimivaltaisesta tuomioistuimesta silloin, kun toimivaltaista tuomioistuinta ei 1 momentin säännösten perusteella ole. Ehdotuksen mukaan näissä tilanteissa toimivaltainen on Helsingin käräjäoikeus. Säännös voi tulla sovellettavaksi esimerkiksi silloin, kun lapsella tai puolisoilla ei ole koti- tai asuinpaikkaa Suomessa.

Pykälän 3 momentissa säädetään käsittelyjärjestyksestä. Ehdotuksen mukaan tunnustamista koskevan asian käsittelyssä noudatetaan oikeudenkäymiskaaren 8 luvun mukaista hakemusasioiden käsittelyjärjestyttä, jollei asetuksesta muuta johdu. Kieltäytymistä koskevaan käräjäoikeuden päätökseen voi tavanomaiseen tapaan hakea muutosta hovioikeudelta ja korkeimmalta oikeudelta.

8 §. *Kieltäytymisperusteiden tutkiminen täytäntöönpanon yhteydessä.* Ajatus kieltäytymisperusteisiin vetoamisesta viriää useimmiten silloin, kun toinen osapuoli vaatii ratkaisun täytäntöönpanoa. Tällöin on tarkoituksenmukaista ja asian käsittelyä jouduttavaa, että kieltäytymisperusteiden olemassaolo tutkitaan täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä. Tämä vastaa myös asetuksen periaatteita. Pykälässä on tätä koskeva säännös. Sen mukaan asia on täytäntöönpanomenettelyn tultua vireille tutkittava täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä. Asiaa ei voida tällöin saattaa vireille 7 §:ssä tarkoitettussa tuomioistuimessa.

Pykälän 1 momentissa säädetään asetuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista, joiden täytäntöönpanoon Suomen lainsäädännössä on erillinen menettely. Tällaisia ovat lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä oikeudenkäyntikuluja koskevat asiat. Lisäksi toisessa jäsenvaltiossa lapsen palauttamisesta annettu päätös pannaan ehdotetun 5 §:n mukaan täytäntöön samassa menettelyssä kuin lapsen huollosta annettu päätös eli täytäntöönpanolain nojalla. Momentin ensimmäisen virkkeen mukaan vaatimus siitä, että ratkaisun tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta on asetuksen 39, 50, 56 artiklan 6 kohdan taikka 68 artiklan 2 tai 3 kohdan nojalla kieltäydyttävä, tutkitaan täytäntöönpanoasian yhteydessä, jos lapsen huollosta, tapaamisoikeudesta tai lapsen palauttamisesta taikka oikeudenkäyntikuluista tehdyn ratkaisun täytäntöönpanoa koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa.

Täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä voidaan vedota asetuksen 39, 50 ja 68 artiklan 2 tai 3 kohdassa säädettyjen kieltäytymisperusteiden lisäksi asetuksen 56 artiklan 6 kohtaan eli täytäntöönpanosta kieltäytymiseen sillä perusteella, että täytäntöönpano saattaisi lapsen vakavaan vaaraan altistumisesta ruumiillisille tai henkisille vaurioille sellaisten väliaikaisten esteiden vuoksi, jotka ovat ilmenneet päätöksen antamisen jälkeen, tai muiden olosuhteissa tapahtuneiden olennaisten muutosten vuoksi ja tämä vakava vaara on pysyvä.

Vaatimuksen kieltäytymisestä voi esittää se, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan. Vaatimus esitetään täytäntöönpanoasiaa käsittelevälle tuomioistuimelle. Kieltäytymisperusteisiin voidaan vedota erillisellä hakemuksella tai esittämällä siitä väite täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä.

Jos asetuksen mukaiseen kieltäytymisperusteeseen vedotaan täytäntöönpanolain nojalla vireillä olevan asian käsittelyn yhteydessä, kieltäytymisperuste tutkitaan täytäntöönpanolain mukaisessa menettelyssä. Kieltäytymisperusteen tutkimiseksi ei kuitenkaan järjestetä sovittelua.

Pykälän toisen virkkeen mukaan kieltäytymistä koskeva vaatimus tehdään ulosottomiehelle, jos ratkaisun täytäntöönpanoa on tuomioistuimen asemesta haettu ulosottomieheltä. Suoraan ulosottomiehelle tehdyssä täytäntöönpanohakemuksessa voi olla kysymys esimerkiksi täytäntöönpanolain 4 §:n 2 momentin mukaisesta lapsen huoltoa koskevasta asiasta tai toisessa jäsenvaltiossa lapsen palauttamisesta annetun päätöksen täytäntöönpanosta taikka ulosottoakaaren nojalla vireille pannusta oikeudenkäyntikuluja koskevan päätöksen täytäntöönpanoa koskevasta asiasta. Tällaisessa tilanteessa ulosottomiehen on siirrettävä täytäntöönpanoasia ja kieltäytymistä koskeva vaatimus oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 14 §:ssä tarkoitetulle käräjäoikeudelle ja ilmoitettava siirrosta asiaan osallisille. Asetuksen mukaiset kieltäytymisperusteet tutkii siten aina tuomioistuin.

Pykälän 2 momentin mukaan hakemus siitä, että muun kuin 1 momentissa tarkoitetun ratkaisun tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta on kieltäydyttävä, tutkitaan käräjäoikeudessa 7 §:ää noudattaen. Tämä koskee ratkaisuja, jotka halutaan panna täytäntöön, mutta joiden täytäntöönpanoon ei liity sellaista tuomioistuinkäsittelyä tai muuta menettelyä, jossa kieltäytymisperusteet voitaisiin tutkia. Tällaisia ratkaisuja ovat esimerkiksi ratkaisut lapsen huostaanotosta tai sijoittamisesta lastensuojelutoimena. Näiden ratkaisujen täytäntöönpanosta kieltäytymistä koskeva hakemus käsitellään 7 §:ssä säädettyssä menettelyssä.

9 §. Täytäntöönpanomenettelyn keskeyttäminen. Pykälässä on säännös siitä, mikä viranomainen on toimivaltainen päättämään asetuksen 56 artiklassa tarkoitetusta täytäntöönpanomenettelyn keskeyttämisestä. Kyseisen artiklan mukaan täytäntöönpano on keskeytettävä, jos päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus keskeytyy päätöksen antaneessa jäsenvaltiossa. Artiklassa säädetään myös harkinnanvaraisista kieltäytymisperusteista.

Ehdotetun pykälän mukaan keskeyttämisestä päättää täytäntöönpanoasiaa käsittelevä tuomioistuin tai muu viranomainen. Täytäntöönpanoasiaa käsittelevä muu viranomainen voi olla esimerkiksi ulosottomies. Ulosottoakaaren 1 luvun 9 §:n 9 kohdan mukaan täytäntöönpanon keskeyttämisestä päättäminen kuuluu kihlakunnanvoudin yksinomaiseen toimivaltaan. Tätä sovelletaan myös asetuksen mukaisissa menettelyissä, joten asetukseen perustuvasta täytäntöönpanon keskeyttämisestä päättää kihlakunnanvouti. Täytäntöönpanotavana voi olla myös toisessa jäsenvaltiossa annettu lapsen sijoittamista koskeva päätös, jolloin täytäntöönpanomenettelyn keskeyttämisestä päättää täytäntöönpanoasiaa käsittelevä sosiaalihuollosta vastaava viranomainen.

10 §. Todistuksen antaminen. Pykälässä säädetään asetuksen mukaisten todistusten antamiseen toimivaltaisista tahoista.

Pykälän 1 momentin mukaan asetuksen 36 artiklassa tarkoitetun todistuksen antaa pyynnöstä se tuomioistuin tai viranomainen, joka on antanut päätöksen tai vahvistanut sopimuksen. Asetuksen 36 artiklan mukaiset todistukset kuuluvat asetuksessa tarkoitettuun yleiseen järjestelmään ja ne voivat koskea avioeroa tai vanhempainvastuuta, sekä lapsen palauttamista koskevia päätöksiä ja niihin liittyviä väliaikaisia toimenpiteitä ja turvaamistoimia. Todistuksen antajana voi siten olla päätöksen antanut tuomioistuin tai Digi- ja väestötietovirasto tai sopimuksen vahvistanut sosiaalilautakunta.

Pykälän 2 momentissa säädetään asetuksen 49 artiklan mukaisen todistuksen antamiseen toimivaltaisesta tuomioistuimesta tai muusta viranomaisesta. Säännöksessä on kysymys tilanteesta, jossa asetuksessa tarkoitetun etuoikeutetun päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus on alkuperä-valtiossa lakannut tai sen täytäntöönpanokelpoisuutta on lykätty tai rajoitettu sen jälkeen, kun siitä on annettu 47 artiklan mukainen todistus. Artiklan suomenkielinen sanamuoto on monitul-kintainen. Siinä kuitenkin tarkoitetaan, että kansallisen lainsäädännön mukaisesti toimivaltaisen tuomioistuimen tai viranomaisen on tällaisessa tilanteessa annettava asiasta todistus käyttäen liitteessä VII esitettyä lomaketta ja että todistus annetaan pyynnöstä, joka voidaan esittää mil-loin tahansa. Tällaisen todistuksen oikaisuun sovelletaan 48 artiklan mukaista menettelyä.

Ehdotuksen mukaan tällaisen todistuksen antaa hakemuksesta se tuomioistuin tai muu viran-omainen, joka on keskeyttänyt tai kieltänyt täytäntöönpanon tai jonka antaman ratkaisun joh-dosta aiempi päätös ei ole enää täytäntöönpanokelpoinen tai sen täytäntöönpanokelpoisuutta on rajoitettu. Esimerkiksi muutoksenhakutilanteessa 49 artiklassa tarkoitetun todistuksen antaa muutoksenhakutuomioistuin, jos sen tekemällä päätöksellä on vaikutusta aiemman päätöksen täytäntöönpanokelpoisuuteen. Ratkaisu menettää täytäntöönpanokelpoisuuden myös silloin, kun täytäntöönpanomenettelyyn liittyvän sovittelun aikana päädytään sopimukseen, jonka si-sältö poikkeaa täytäntöönpanavana olevasta ratkaisusta. Todistuksen antaa tällöin sosiaalilau-takunta, joka on vahvistanut sopimuksen.

Suomi antaa siten asetuksen 103 artiklan mukaisesti komissiolle ilmoitukset seuraavasti. Ase-tuksen 36 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun todistuksen antaa se tuomioistuin tai viranomainen, joka on antanut päätöksen tai vahvistanut sopimuksen. Asetuksen 49 artiklassa tarkoitetun to-distuksen antaa tuomioistuin tai muu viranomainen, joka on keskeyttänyt tai kieltänyt täytän-töönpanon tai jonka antaman päätöksen johdosta aiempi päätös ei ole enää täytäntöönpanokel-poinen tai sen täytäntöönpanokelpoisuutta on rajoitettu.

11 §. *Todistuksessa olevan virheen korjaaminen.* Asetuksen 37 artiklassa ja 48 artiklan 1 koh-dassa säädetään todistuksen oikaisua koskevasta menettelystä. Säännöksissä tarkoitetaan tilan-netta, jossa päätöksestä on jo annettu todistus ja tämän jälkeen havaitaan, että päätös ja todistus ovat keskenään ristiriidassa asiavirheen tai puutteen vuoksi. Asetuksen mukaan päätöksen an-taneen jäsenvaltion tuomioistuimen, joka on ilmoitettu komissiolle, on hakemuksesta oikaistava todistus, jos päätös ja todistus ovat keskenään ristiriidassa asiavirheen tai puutteen vuoksi. To-distuksen oikaisemista koskeviin menettelyihin sovelletaan ratkaisun antaneen jäsenvaltion lainsäädäntöä. Vastaava säännös on nykyisen Bryssel IIa -asetuksen 43 artiklassa ja sitä täyden-tävä kansallinen säännös todistuksessa olevan virheen korjaamisesta asetuksen soveltamislain 7 §:ssä.

Ehdotetun pykälän mukaan ratkaisun antaneen viranomaisen on hakemuksesta tai omasta aloit-teestaan korjattava todistuksessa oleva kirjoitus- tai laskuvirhe taikka muu niihin rinnastettava selvä virhe noudattaen soveltuvien osin tuomiossa tai päätöksessä olevan virheen korjaamista koskevia säännöksiä. Yleisen tuomioistuimen antamassa todistuksessa olevan kirjoitusvirheen korjaamiseen sovelletaan ehdotetun viittaussäännöksen nojalla oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 10 §:ää. Hallintotuomioistuimen antamassa todistuksessa olevan kirjoitusvirheen korjaamiseen sovelletaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 102, 104 ja 105 §:ää. Muun viranomaisen, esimerkiksi sosiaalilautakunnan, antamassa todistuksessa olevan kirjoitus-virheen korjaamiseen sovelletaan hallintolain (434/2003) 51-53 §:ää.

Asetuksessa säädetyn mukaisesti todistus on oikaistava hakemuksesta tai viranomainen voi tehdä sen myös omasta aloitteestaan. Tämä vastaa asetuksen säännöksiä ja se ehdotetaan sel-keiden vuoksi otettavaksi pykälään. Tilanteet, joissa tuomioistuin tai muu viranomainen oikai-

sisi todistuksen omasta aloitteestaan, lienevät harvinaisia. Kyse voisi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa toisen tapauksen yhteydessä havaitaan aiemmin annetun todistuksen olleen virheellinen.

Suomi ilmoittaa siten komissiolle 103 artiklan mukaisesti, että päätöksen antanut tuomioistuin tai muu viranomainen on toimivaltainen oikaisemaan 37 artiklan 1 kohdassa ja 48 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun todistuksen.

12 §. *Etuoikeutetusta päätöksestä annetun todistuksen peruuttaminen.* Asetuksen 48 artiklan 2 kohdassa säädetään etuoikeutetusta päätöksestä annetun todistuksen peruuttamisesta. Artiklan mukaan saman viranomaisen, joka on toimivaltainen oikaisemaan todistuksen, on hakemuksesta tai omasta aloitteestaan peruutettava etuoikeutetuista päätöksistä annettu todistus, jos se on annettu virheellisin perustein 47 artiklassa vahvistetut vaatimukset huomioon ottaen. Artiklan 3 kohdan mukaan todistuksen peruuttamista koskevaan menettelyyn, mukaan lukien mahdollinen muutoksenhaku, sovelletaan päätöksen antaneen jäsenvaltion lainsäädäntöä.

Nykyisessä Bryssel IIa -asetuksessa ei ole todistuksen peruuttamista koskevaa artiklaa. Suomen kansallisessa lainsäädännössä ei ole yleisiä säännöksiä tuomioistuimen tai muun viranomaisen päätökseen liitetyn todistuksen peruuttamisesta. Todistuksen peruuttamisesta on kuitenkin säännös riitauttamattomia vaatimuksia koskevasta eurooppalaisesta täytäntöönpanoperusteesta annetun lain (825/2005) 3 §:ssä. Tähän lakiin ehdotetaan asiasta pääosin vastaavaa säännöstä.

Pykälän 1 momentin mukaan todistuksen antaneen tuomioistuimen tai muun viranomaisen on hakemuksesta tai omasta aloitteestaan peruutettava todistus, jos asetuksen 47 artiklassa tarkoitettu todistus on annettu virheellisin perustein artiklassa vahvistetut vaatimukset huomioon ottaen. Se mitä edellä 11 §:n perusteluissa on todettu omasta aloitteesta tehtävästä oikaisusta, koskee myös etuoikeutetusta päätöksestä annetun todistuksen peruuttamista.

Pykälään on otettu myös säännös asiaan osallisen oikeudesta tulla kuulluksi peruutuksesta. Asiaan osallisella tarkoitetaan tahoja, jotka ovat olleet asianosaisina päätökseen johtaneessa oikeudenkäynnissä tai jotka ovat allekirjoittaneet sosiaalilautakunnan vahvistaman sopimuksen. Tuomioistuin tai muu asiaa käsittelevä viranomainen tekee todistuksen peruuttamista koskevassa asiassa päätöksen, johon voidaan hakea muutosta tavanomaista muutoksenhakumenettelyä noudattaen. Tästä säädetään 1 momentin viimeisessä virkkeessä.

Pykälän 2 momentissa säädetään peruutuksen merkitsemisestä todistukseen ja peruutuksesta tehtävästä ilmoituksesta. Ehdotuksen mukaan peruutus on pääsääntöisesti merkittävä alkuperäiseen todistukseen. Peruutuksesta on myös ilmoitettava muutoksenhakutuomioistuimelle, kun etuoikeutettuun päätökseen on haettu muutosta.

13 §. *Todistus oikeusavun edellytysten täyttymisestä.* Asetuksen 74 artiklassa säädetään siitä, että hakija, joka on saanut oikeusapua päätöksen antaneessa jäsenvaltiossa, saa vastaavan oikeusavun kyseisen päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevissa menettelyissä. Artiklan 2 kohdan mukaisesti oikeusapua saa vastaavan periaatteen mukaisesti täytäntöönpanojäsenvaltiossa myös tilanteessa, jossa alkuperäinen päätös on annettu tuomioistuimen sijasta hallintoviranomaisessa. Oikeusavun saamisen edellytyksenä on, että osapuoli toimittaa päätöksen antaneen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen laatiman asiakirjan, jolla todistetaan hänen täyttävän edellytykset saada oikeusapua korvauksetta tai omavastuuosuutta vastaan. Todistuksen antamiseen toimivaltaisesta viranomaisesta on säädettävä kansallisesti.

Pykälässä ehdotetun säännöksen mukaan todistuksen näissä tilanteissa antaa oikeusaputoimisto. Todistusta pyytävä voi kääntyä minkä tahansa oikeusaputoimiston puoleen. Suomi ilmoittaa

siten 103 artiklan mukaisesti komissiolle oikeusaputoimiston asetuksen 74 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna viranomaisena, joka voi antaa todistuksen oikeusavun edellytysten täyttymisestä.

14 §. Keskusviranomainen. Asetuksen 76 artiklan mukaan jäsenvaltion on nimettävä yksi tai useampi keskusviranomainen avustamaan asetuksen soveltamisessa vanhempainvastuuta koskevista asioista. Asetuksen 77 artiklan mukaan keskusviranomaisten on toimitettava tietoja jäsenvaltioiden lainsäädännöstä, menettelyistä ja saatavilla olevista palveluista vanhempainvastuuta koskevista asioista. Asetuksen 78 - 82 artiklassa säädetään keskusviranomaisten tehtävistä ja menettelystä yksittäisissä tapauksissa. Toisesta jäsenvaltiosta tulevat pyynnöt voivat koskea muun muassa lapsen olinpaikkaa tai olosuhteita, vireillä olevia menettelyjä tai vanhempainvastuuseen liittyviä päätöksiä sekä toimenpiteitä lapsen henkilön tai omaisuuden suojelemiseksi.

Pykälän 1 momentin mukaan keskusviranomaisena on oikeusministeriö. Tämä on tarkoituksenmukaista ottaen huomioon, että oikeusministeriö toimii myös Luxemburgissa 20.5.1980 lasten huoltaa koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja lasten palauttamisesta tehdyssä eurooppalaisessa yleissopimuksessa, jäljempänä *Euroopan neuvoston sopimus*, sekä Haagin lapsikaappaussopimuksessa tarkoitettuna keskusviranomaisena. Oikeusministeriö toimii myös nykyisessä Bryssel IIa -asetuksessa tarkoitettuna keskusviranomaisena.

Pykälän 2 momentissa säädetään poliisin ja muun viranomaisen viranomaisen velvollisuudesta antaa oikeusministeriölle sellaista virka-apua, jota se tarvitsee keskusviranomaiselle asetuksen 77 - 82 artikloissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Lapsen olinpaikan selvittämiseksi voi olla tarpeen saada apua poliisilta tai rajavartiolaitokselta. Lapsen olosuhteiden selvittämisessä voidaan tarvita apua sosiaalihuollon viranomaisilta. Lapsen edunvalvontaa tai omaisuutta koskevien kysymysten selvittämiseksi voidaan tarvita tietoja Digi- ja väestötietovirastolta. Asetuksessa säädettyjen tehtävien hoitamiseen liittyvien kysymysten selvittämiseksi saatetaan tarvita virka-apua myös Maahanmuuttovirastolta.

15 §. Lapsen sijoittamista koskeva asia. Lapsen sijoittamista koskevaa asetuksen 82 artiklaa on selostettu edellä kohdassa 5.4. Pykälän 1 momentissa on säännös oikeusministeriön velvollisuudesta siirtää hyvinvointialueelle pyyntö, joka koskee lapsen sijoittamista Suomeen ja joka on toimitettu oikeusministeriölle. Jos pyynnön esittänyt toisen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen ei ole yksilöinyt pyynnössään sijoituspaikkaa, oikeusministeriön on siirrettävä pyyntö lastensuojelulain 17 §:n mukaan määräytyvälle hyvinvointialueelle. Säännös vastaa nykyisin voimassaolevaa sääntelyä, mutta siinä on otettu huomioon sote-uudistukseen liittyvä hyvinvointialueiden perustaminen.

Pykälän 2 momentissa on säännös säännöksen soveltamisesta Ahvenanmaalla, jossa ei ole hyvinvointialueita. Ahvenanmaalla säännöstä sovelletaan hyvinvointialueiden sijasta Ahvenanmaan maakunnan kuntiin.

16 §. Voimaantulo. Pykälässä on tavanomainen voimaantulosäännös. Tarkoituksena on, että laki tulee voimaan 1.8.2022, jolloin asetuksen soveltaminen alkaa. Asetuksen ajallinen soveltaminen määräytyy asetuksen 100 artiklassa olevien siirtymäsäännösten nojalla. Sote-uudistukseen liitännäisen 15 §:n ehdotetaan kuitenkin tulevan voimaan vasta 1.1.2023 samaan aikaan sote-uudistuksen kanssa.

Voimaantulosäännöksen toisen momentin mukaan lain 15 §:ää sovelletaan 1.8.2022-31.12.2022 välisenä aikana siten, että artiklassa tarkoitettu lapsen sijoittamista koskeva pyyntö siirretään hyvinvointialueen asemesta sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:ssä tarkoitettulle kunnan määräämälle toimielimelle siinä kunnassa, jonka alueelle lapsen sijoittamista suunnitellaan, tai,

jos sijoituspaikkaa ei ole pyynnössä yksilöity, siinä kunnassa, joka lastensuojelulain 17 §:n mukaan päättää lastensuojelun järjestämisestä.

8.2 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

6 b §. *Toimenpiteet lapsen huollon järjestämiseksi eräissä tilanteissa.* Pykälä on uusi. Pykälässä säädetään hyvinvointialueen velvollisuuksista lapsen huollon järjestämiseksi eräissä tilanteissa. Pykälä vastaa pääosin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun asetuksen 11 §:ää, joka ehdotetaan nostettavaksi lain tasolle. Säännöksessä otetaan huomioon lapsenhuoltolakiin lailla 190/2019 tehdyt muutokset ja ajantasaistetaan säännöksen terminologia.

Pykälän 1 momentti liittyy tilanteeseen, jossa lapsi on jäänyt huoltajan kuoleman vuoksi kokonaan vaille huoltajaa. Hyvinvointialue on tällöin velvollinen ryhtymään toimiin lapsen huollon järjestämiseksi. Säännöksen mukaan hyvinvointialueen on neuvoteltava asiasta lapselle läheisten henkilöiden kanssa ja tehtävä tarvittaessa tuomioistuimelle hakemus huoltajan ja edunvalvojan määräämisestä lapselle. Hakemusta varten hyvinvointialueen on lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun asetuksen 10 §:n mukaisesti hankittava tarvittaessa holhousviranomaisen eli Digi- ja väestötietoviraston lausunto asiassa. Yleensä huoltajasta tulee samalla myös lapsen edunvalvoja. Hakemus voidaan siten useimmiten muotoilla vain huoltoa koskeväksi. Joissain tilanteissa saattaa kuitenkin tulla kysymykseen lapsen edunvalvonnan uskomisen muulle henkilölle kuin sille, jota esitetään huoltajaksi. Säännöksessä tarkoitettuihin tilanteisiin liittyy lapsen osakkuus vanhemman tai vanhempien kuolinpesässä, ja siitä syystä omaisuuden hoidon asianmukaisella järjestämisellä voi olla suuri merkitys lapselle.

Pykälän 2 momentti koskee tilanteita, joissa lapsi on muusta kuin 1 momentissa mainitusta syystä pysyvästi muiden kuin huoltajiensa tai huoltajansa hoidettavana. Hyvinvointialueen tulee tällöin ryhtyä toimenpiteisiin lapsen huollon järjestämiseksi lain 7 §:ssä tarkoitettulla sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä, jos tätä on lapsen edun kannalta pidettävä aiheellisena.

Pykälän 3 momentissa on informatiivinen viittaus lastensuojelulain kiireellistä sijoitusta koskeviin säännöksiin.

29 a §. *Säännösten toissijaisuus.* Pykälässä on säännös, joka osoittaa lain 19-21 ja 23-29 §:ien toissijaisuuden suhteessa nykyiseen Bryssel IIa -asetukseen, uuteen Bryssel IIa -asetukseen ja Suomea sitoviin valtiosopimuksiin. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä viitataan myös uuteen Bryssel IIa -asetukseen. Selkeyden vuoksi laissa asetukset erotetaan toisistaan viittaamalla vuoden 2003 Bryssel IIa -asetukseen ja 2019 Bryssel IIa -asetukseen. Molempien asetusten huomioon ottaminen säännöksessä on perusteltua sen vuoksi, että vuoden 2003 Bryssel IIa -asetus ei syrjäydy välittömästi. Vuoden 2019 Bryssel IIa -asetuksen 100 artiklassa olevan siirtymäsäännöksen mukaan asetusta sovelletaan ainoastaan sellaisiin oikeudenkäynteihin, jotka on pantu vireille 1.8.2022 tai sen jälkeen.

Vuoden 2003 Bryssel IIa -asetusta sovelletaan siirtymäsäännöksen mukaan edelleen ennen 1.8.2022 vireille pannuissa oikeudenkäynneissä annettuihin päätöksiin ja ennen kyseistä päivää laadittuihin tai rekisteröityihin virallisiin asiakirjoihin sekä sopimuksiin, joista on tullut alkupe-
räisessä jäsenvaltiossa täytäntöönpanokelpoisia ennen 1.8.2022. Tällaisten ratkaisujen tunnus-
tamiseen ja täytäntöönpanoon sovelletaan siten vuoden 2003 Bryssel IIa -asetusta ja asetuksen soveltamislakia. Kansalliset säännökset ovat toissijaisia suhteessa molempiin asetuksiin.

34 §. *Palauttamismääräyksen antamisesta kieltäytymisen perusteet.* Pykälän 3 momentissa olevat viittaukset ehdotetaan muutettaviksi vastaamaan vuoden 2019 Bryssel IIa -asetuksen säännöksiä.

Voimassaolevassa 3 momentissa on informatiivinen viittaus nykyisen Bryssel Iia -asetuksen 11 artiklan 4 kohtaan, joka rajoittaa mahdollisuutta hylätä lapsen palauttamista koskeva hakemus Haagin lapsikaappaus sopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b alakohdan nojalla eli vakavaan vaaran perusteella silloin, kun lapsen asuinpaikka välittömästi ennen luvattonta poistamista tai palauttamista jättämistä oli Bryssel Iia -asetuksen 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitetussa jäsenvaltiossa.

Uuden Bryssel Iia -asetuksen artiklatekstiä on muutettu nykyiseen Bryssel Iia -asetukseen verrattuna siten, että lapsen palauttamista koskevan hakemuksen hylkäämisestä Haagin lapsikaappaus sopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b alakohdan nojalla säädetään asetuksen 27 artiklan 3 kohdassa. Säännöksen viittaus on muutettu viittaukseksi tähän asetuksen säännöseen.

Haagin lapsikaappaus sopimuksen 13 artiklan ensimmäisen kappaleen b alakohdan ja 13 artiklan toisen kappaleen eli lapsen vastustamisen perusteella tehdyn kieltäytymispäätöksen jälkeen sovellettavasta menettelystä säädetään uuden Bryssel Iia -asetuksen 29 artiklassa.

Kumpakaan Bryssel Iia -asetusta ei sovelleta Tanskaan. Asiasta säädetään nykyisen Bryssel Iia -asetuksen 2 artiklan 3 kohdassa. Uudessa Bryssel Iia -asetuksessa asia on selostettu asetuksen johdanto-osan perustelukappaleessa 96. Pykälässä säädetään sen vuoksi tilanteesta, jossa lapsen asuinpaikka oli muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa kuin Tanskassa.

35 a §. *Keskusviranomaisen apuun oikeutetut.* Pykälä on uusi. Sen sisältö vastaa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun asetuksen 15 §:ää, joka ehdotetaan nostettavaksi lain tasolle.

Pykälän 1 momentin mukaan oikeusministeriön toimenpiteitä päätöksen tunnustamiseksi tai täytäntöön panemiseksi toisessa sopimusvaltiossa voi pyytää se, joka on Suomessa tai muussa Euroopan neuvoston sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa saanut lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tai 26 §:ssä tarkoitetun päätöksen. Viimeksi mainitussa on kysymys tuomioistuimen päätöksestä, jossa on vahvistettu lapsen poistamisen tai palauttamatta jättämisen luvattomuus. Euroopan unionin sääntelyn johdosta säännöksen merkitys on käynyt vähäiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan oikeusministeriön toimenpiteitä lapsen määräämiseksi palautettavaksi Haagin lapsikaappaus sopimuksen nojalla voi pyytää henkilö, laitos tai muu toimielin, jonka lapsen huoltoa koskevia oikeuksia on loukattu viemällä lapsi luvattomasti pois tai jättämällä hänet luvattomasti palauttamatta.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 ja 2 momentissa tarkoitetun pyynnön voi tehdä myös Euroopan neuvoston sopimuksen tai Haagin lapsikaappaus sopimuksen osapuolena olevan valtion keskusviranomainen.

35 b §. *Oikeusministeriön kielteinen päätös.* Pykälä on uusi. Sen sisältö vastaa kuitenkin asiallisesti lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun asetuksen 22 §:ää, joka ehdotetaan nostettavaksi lain tasolle.

Pykälässä säädetään perusteista, joiden nojalla oikeusministeriö voi keskusviranomaisena kieltäytyä antamasta Euroopan neuvoston sopimuksessa ja Haagin lapsikaappaus sopimuksessa tarjottua apua. Pykälän mukaan kielteinen päätös voidaan antaa, jos on selvää, että avun antamiselle ei mainittujen sopimusten mukaan ole edellytyksiä. Esimerkkinä tällaisesta voisi olla

se, että hakijalla ei selvästi ole Haagin lapsikaappaussovimuksessa tarkoitettuja huoltajan oikeuksia tai se, että lapsi on yli 16-vuotias. Epäselvissä tilanteissa tulkinnan tekee tuomioistuin. Oikeusministeriön kielteinen päätös ei estä hakijaa tekemästä hakemusta itse tai asiamiehen avustamana Helsingin hovioikeudelle.

Ehdotetun pykälän mukaan kieltäytymisestä ja sen perusteista on heti ilmoitettava hakijalle tai, jos hakemus on tehty vieraan valtion keskusviranomaisen välityksellä, tälle keskusviranomaiselle.

41 §. *Oikeusapu ja lapsen palauttamisesta aiheutuvat kustannukset.* Säännös perustuu Haagin lapsikaappaussovimukseen ja Euroopan neuvoston sopimukseen.

Säännöksen nojalla hakija saa lapsen palauttamista koskevassa asiassa pyynnöstä oikeusapua korvauksetta. Ulkomailla asuva hakija tarvitsee käytännössä oikeusavustajan Suomessa tapahtuvaa oikeudenkäyntiä varten. Palauttamismääräyksen täytäntöönpano tapahtuu kiireellisesti ja täytäntöönpano voi edellyttää turvaamistoimien hakemista tuomioistuimelta. Tämän vuoksi on tärkeää, että hakijalla on tuloista riippumatta oikeus oikeusapuun sekä lapsen palauttamista että palauttamismääräyksen täytäntöönpanoa koskevassa asiassa. Oikeuskäytännössä säännöstä on myös tulkittu näin. Pykälän 1 momentin sanamuotoa ehdotetaan selvennettäväksi tämän mukaisesti. Oikeusavun saaminen näihin asioihin edellyttää hakemuksen tekemistä. Oikeusapupäätöksen tekee oikeusaputoimisto.

Muissa kuin säännöksessä mainituissa tilanteissa oikeusavun edellytykset määräytyvät oikeusapulain (257/2002) mukaisesti. Toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa annetun päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevassa menettelyssä sovellettavaksi voi tulla uuden Bryssel IIa -asetuksen oikeusapua koskeva 74 artikla. Vastaava säännös on nykyisen Bryssel IIa -asetuksen 50 artiklassa.

42 a §. *Lain suhde vuoden 2003 Bryssel IIa -asetukseen ja vuoden 2019 Bryssel IIa -asetukseen.* Pykälässä on informatiiviset säännökset, jotka osoittavat lain 6 luvun säännösten toissijaisuuden suhteessa asetukseen. Pykälän otsikkoa ja viittauksia ehdotetaan muutettaviksi niin, että molemmat asetukset tulevat huomioon otetuiksi.

Pykälän 1 momentista ilmenee, että lain 36 - 41 §:ien menettelysäännöksiä ei sovelleta, jos vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon sovelletaan vuoden 2003 Bryssel IIa -asetusta tai vuoden 2019 Bryssel IIa -asetusta. Asetuksen siirtymäsäännöksen nojalla tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevassa asiassa sovellettavaksi voi tulla joko nykyinen tai uusi Bryssel IIa -asetus edellä 29 a §:n perusteluissa selostetulla tavoin. Molemmat asetukset ovat ensisijaisia lapsenhuoltolain säännöksiin nähden.

Pykälän 2 momentissa viitataan lapsen palauttamista koskeviin asioihin, joissa lapsen asuinpaikka välittömästi ennen luvaton poisviemistä tai palauttamista jättämistä oli muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa kuin Tanskassa. Niihin sovelletaan lain 6 luvun menettelysäännösten lisäksi vuoden 2019 Bryssel IIa -asetuksen 23 – 29 artiklan säännöksiä.

43 §. *Lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus.* Pykälän 4 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi viittauksella vuoden 2019 Bryssel IIa -asetukseen.

44 §. *Päätöksen lähettäminen täytäntöönpanotavaksi.* Pykälän 1 ja 2 momentti vastaavat voimassa olevaa säännöstä.

Voimassaolevan pykälän 3 momentissa on informatiivinen säännös siitä, että nykyisen Bryssel IIa -asetuksen nojalla täytäntöönpanokelpoiseksi julistetun tuomion lähettämisestä täytäntöönpanoa varten säädetään erikseen. Tällä viitataan nykyisen asetuksen soveltamista koskevan lain 1153/2004 3 §:ään. Uudessa Bryssel IIa -asetuksessa ei enää säädetä täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta, joten momentti ehdotetaan poistettavaksi.

Uuden Bryssel IIa -asetuksen siirtymäsäännösten nojalla nykyistä Bryssel IIa -asetusta sovelletaan uuden asetuksen voimaan tullessa vireillä oleviin asioihin. Sellaisissa asioissa voi vielä tulla sovellettavaksi nykyisen Bryssel IIa -asetuksen säännökset täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta ja siten edellä mainitun lain 3 §.

45 §. *Vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpano.* Pykälän 1 momentissa olevaa viittausta Bryssel IIa -asetuksen mukaan täytäntöönpanokelpoisen vieraassa valtiossa annetun tuomion täytäntöönpanoon ehdotetaan muutettavaksi niin, että viittaus koskee sekä vuoden 2003 Bryssel IIa -asetuksen että vuoden 2019 Bryssel IIa -asetuksen mukaan täytäntöönpanokelpoisia päätöksiä. Tällaisten päätösten täytäntöönpanosta säädetään näissä asetuksissa ja niiden soveltamista täydentävissä laeissa.

46 §. *Lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpano.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus uuteen 46 a §:ään, jossa säädetään turvaamistoimista näissä asioissa.

46 a §. *Turvaamistoimet lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanossa.* Lain 46 §:n mukaan lapsen palauttamisesta annettu määräys on pantava täytäntöön noutamalla lapsi. Määräyksen täytäntöönpanossa noudatetaan muutoin täytäntöönpanolakia tietyin poikkeuksin.

Täytäntöönpanolain 17 ja 25 §:ssä säädetään turvaamistoimista, joita täytäntöönpanoasiasiaa käsittelevä tuomioistuim voi määrätä. Näitä säännöksiä sovelletaan nykyisin myös lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanossa. Lailla 662/2015 toteutetun muutoksen jälkeen lapsen palauttamista koskevassa asiassa täytäntöönpanomääräyksen antaa lapsen palauttamista koskevan päätöksen antanut tuomioistuin eli Helsingin hovioikeus tai korkein oikeus, joka lähettää täytäntöönpanomääräyksen suoraan ulosottomiehelle. Täytäntöönpanomääräystä ei näin ole anna toimivaltainen käräjäoikeus kuten aiemmin. Tämän muutoksen myötä lapsen palauttamista koskevassa asiassa ei ole täytäntöönpanolaisissa tarkoitettua täytäntöönpanoasiasiaa käsittelevää tuomioistuinta. Toimivaltainen taho turvaamistoimien antamiseen on siten epäselvä. Selkeyden vuoksi turvaamistoimista lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanossa ehdotetaan säädettäväksi erikseen. Erillisessä säännöksessä voidaan myös ottaa huomioon lapsen palauttamismääräyksen täytäntöönpanon erityispiirteet verrattuna lapsen huoltoa ja taapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanoon.

Ehdotetun säännöksen sisältö vastaa pääosin täytäntöönpanolain 25 §:ää. Pykälän 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan Helsingin käräjäoikeus voi hakemuksesta määrätä väliaikaisista täytäntöönpanolain 17 §:n mukaisista turvaamistoimista tai siitä, että hyvinvointialueen viranomaisen on sijoitettava lapsi väliaikaisesti valtion tai hyvinvointialueen omistamaan tai ylläpitämään laitokseen taikka muuhun sopivaan hoitoon. Edellytyksenä on se, että määräys on tarpeen lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanon turvaamiseksi ja lapsen edun suojaamiseksi. Hakijan on esitettävä selvitys syistä, joiden perusteella turvaamistoimen määrääminen on täytäntöönpanon turvaamiseksi ja lapsen edun suojaamiseksi tarpeen.

Säännöksessä ei ole erillistä edellytystä asian kiireellisyydestä, joka käy jo ilmi lapsenhuoltolain muista säännöksistä. Lapsenhuoltolain 43 §:n 3 momentin mukaan lapsen palauttamisesta annettu määräys voidaan panna heti täytäntöön, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa, 44 §:n

mukaan lapsen palauttamista koskevan määräyksen täytäntöönpanosta on huolehdittava kiireellisesti ja 46 §:n 1 momentin mukaan lapsen palauttamisesta annettu määräys pannaan täytäntöön määräämällä lapsi noudettavaksi, mikä tapahtuu heti vastapuolta kuulematta. Kiireellisuuden vaatimusta korostetaan myös Haagin lapsikaappaus sopimuksen 11 artiklassa ja uuden Bryssel IIa -asetuksen 28 artiklassa.

Esimerkiksi täytäntöönpanolain 17 §:n mukainen määräys siitä, että lapsen kaapannut vanhempi tai muu henkilö ei saa muuttaa lapsen olinpaikkaa tai että hänen on ilmoitettava lapsen olinpaikka, voi olla tarpeen täytäntöönpanon turvaamiseksi, kun lapsen kaapannut vanhempi piilottelee lasta ja yrittää näin estää noudon. Täytäntöönpanon pitkittäminen ja lapsen piilottaminen on lapsen edun vastaista. Täytäntöönpanolain 17 §:n mukaiset velvoitteet määrätään täytettäväksi sakon uhalla 17 §:n 2 momentin mukaisesti. Määräystä lapsen väliaikaisesta sijoittamisesta voidaan tarvita esimerkiksi tilanteessa, jossa hakijan tulo Suomeen lapsen noutamista varten viivästyy ja on riski siitä, että lasta ollaan viemässä maasta pois tai muutoin piilottamassa täytäntöönpanon estämiseksi. Määräys lapsen sijoittamisesta voidaan antaa itsenäisenä tai sitä voidaan täydentää tarvittavilla täytäntöönpanolain 17 §:n mukaisilla turvaamistoimilla. Tuomioistuimen on näissä tilanteissa samalla tavoin kuin täytäntöönpanolain 25 §:ää sovellettaessa harkittava, minkälainen turvaamistoimi on tarpeellinen, eikä sen tule turvautua voimakkaampiin toimiin kuin on välttämätöntä (HE 96/1995 vp). Ehdotetusta 4 momentista johtuu, että määräys lapsen sijoittamisesta on voimassa enintään yhden viikon ajan.

On huomattava, että ehdotetussa säännöksessä tarkoitettu lapsen sijoittaminen, samoin kuin täytäntöönpanolain 25 §:ssä tarkoitettu lapsen sijoittaminen, ei ole täytäntöönpanolain 24 §:ssä tarkoitettua noutamista. Tällä lapsen sijoittamisesta annetulla määräyksellä pyritään turvaamaan palauttämääräyksen täytäntöönpano silloin, kun lapsen noutamiseen ei tapauksen olosuhteet ja lapsen etu huomioon ottaen voida vielä ryhtyä ja sijoittaminen on lapsen suojaamiseksi tarpeen. Lapsen sijoittamisesta annetun määräyksen toimeenpanosta vastaa hyvinvointialueen viranomainen.

Ehdotuksen mukaan toimivaltainen käräjäoikeus lapsen palauttamista koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamistomiasiassa on Helsingin käräjäoikeus. Turvaamistomien määrääminen lapsen palauttamispäätöksen täytäntöönpanoa varten on erittäin harvinaista. Tapausten harvalukuisuus puoltaa näiden asioiden keskittämistä yhteen tuomioistuimeen. Helsingin käräjäoikeus on luonteva taho, sillä sille on muutoinkin keskitetty kansainväliseen perheoikeuteen liittyviä asioita. Turvaamistointa koskevan kiireellisen hakemuksasian käsittely on pääsääntöisesti kirjallista, joten asioiden keskittämisen ei voida katsoa olevan ongelmallista kuulemisperiaatteen kannalta. Täytäntöönpanomenettely voi muotoutua monipolviseksi (esim. KKO 2004:129), joten on selkeää, että kaikki samaan tapaukseen liittyvät turvaamistomiasiat käsitellään samassa tuomioistuimessa.

Ehdotuksen mukaan turvaamistointa koskevan hakemuksen voi tehdä huoltaja tai ulosottomies. Se, että näissä tilanteissa hakijana voi olla huoltajan lisäksi ulosottomies, on perusteltua sen vuoksi, että lapsen palauttamista koskevan päätöksen täytäntöönpano on ulosottomiehen vastuulla. Hänellä on yleensä parhaimmat tiedot tilanteesta ja siitä, minkälainen velvoite olisi tarpeellinen täytäntöönpanon turvaamiseksi juuri kyseisessä tilanteessa. Ulosottomiehen mahdollisuus hakemuksen tekemiseen on perusteltua myös sen vuoksi, että hakijana oleva huoltaja on yleensä ulkomailla, mikä heikentää hänen toimintamahdollisuuksiaan asiassa.

Lähtökohtana säännöksessä tarkoitetuissa turvaamistomiasioissa on se, että vastapuolta kuullaan hakemuksen johdosta. Pykälän 1 momentin toisen virkkeen mukaan turvaamistointa koskeva määräys voidaan kuitenkin antaa asiaan osallista kuulematta, jos kuuleminen saattaa vaa-

rantaa turvaamistoimen tarkoituksen toteutumisen. Tällainen tilanne voi liittyä esimerkiksi lapsen sijoittamista koskevaan turvaamistoimihakemukseen. Se voidaan ratkaista lapsen kaapanutta vanhempaa kuulematta, jos lapsen suojaaminen edellyttää lapsen pikaista sijoittamista ja kuuleminen saattaisi vaarantaa sijoittamisen toteutumisen.

Pykälän 2 momentissa säädetään erittäin kiireellisestä 1 momentissa tarkoitettua tapauksesta, jossa ei ole mahdollisuutta pyytää Helsingin kärjäoikeutta määräämään asiasta. Ulosottomies voi tällöin ottaa lapsen välittömästi haltuunsa. Tämä voi tapahtua huoltajan vaatimuksesta tai viran puolesta. Ulosottomiehen mahdollisuus toimia viran puolesta on perusteltua samoista syistä kuin mitä edellä on sanottu ulosottomiehen mahdollisuudesta toimia asiassa hakijana. Hyvinvointialueen viranomaisen on tällöin sijoitettava lapsi 1 momentin mukaisesti. Säännöksen soveltamiseen voi olla tarve esimerkiksi silloin, kun turvaamistomääräyksen saaminen kärjäoikeudelta ei ole mahdollista sen vuoksi, että tuomioistuimen kanslia on viikonlopun vuoksi suljettuna ja lapsen haltuunotto on lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanon turvaamiseksi ja lapsen edun suojaamiseksi tarpeen. Säännös voi tulla sovellettavaksi myös tilanteissa, jossa tuomioistuimen kanslia on auki, mutta päätöstä turvaamistomiestä ei ehditä saamaan tuomioistuimesta riittävän nopeasti esimerkiksi sen vuoksi, että lasta ollaan jo viemässä rajan yli täytäntöönpanon välttämiseksi.

Pykälän 3 momentin mukaan ulosottomiehen on heti ilmoitettava 2 momentissa tarkoitettua toimenpiteestä Helsingin kärjäoikeudelle. Kärjäoikeuden on mahdollisimman pian ilmoituksen saapumisen jälkeen määrättävä väliaikaisesta turvaamistomiestä 1 ja 4 momentin mukaisesti tai määrättävä toimenpide peruutettavaksi. Tämä vastaa täytäntöönpanolain 25 §:n 3 momentin säännöstä. Säännöksen mukainen mekanismi mahdollistaa sen, että kärjäoikeuksien päivystysjärjestelyä ei ole tarpeen laajentaa tällaisia harvoin esiin tulevia tilanteita varten.

Pykälän 4 momentin mukaan Helsingin kärjäoikeuden 1 ja 3 momentin nojalla määräämä turvaamistoimi on voimassa kärjäoikeuden määräämän enintään yhden viikon ajan. Turvaamistoimen voimassaoloaika on mainittava kärjäoikeuden päätöksessä. Pykälän 4 momentissa säädetään myös siitä, että kärjäoikeuden päätökseen haetaan muutosta valittamalla. Säännöksessä tarkoitettuihin päätöksiin ei siten sovelleta täytäntöönpanolain 30 §:n 3 kohtaa, jossa säädetään muutoksenhakukiellosta täytäntöönpanolain 25 §:n nojalla määrättyyn väliaikaiseen sijoittamiseen tai uhkasakon asettamiseen. Muutoksenhaun salliminen palauttamismääräyksen täytäntöönpanoon liittyviin turvaamistomipäätöksiin on perusteltua sen vuoksi, että näissä tilanteissa ei ole kyse täytäntöönpanolain 25 §:n kaltaisista, ennen täytäntöönpanoasian lopullista ratkaisemista annettavista väliaikaisista määräyksistä.

Pykälän 4 momentin viimeisen virkkeen mukaan toimenpiteeseen sovelletaan muutoin, mitä täytäntöönpanolain 25 §:ssä säädetään väliaikaisesta turvaamistomiestä. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että lapsen sijoittamisesta mahdollisesti aiheutuneet kustannukset suoritetaan täytäntöönpanolain 31 §:n nojalla valtion varoista ja että sijoittamisen täytäntöönpanoon sovelletaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun asetuksen (729/1996) säännöksiä.

8.3 Laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta

33 §. *Vieraassa valtiossa annetun päätöksen sekä lapsen palauttamista koskevan määräyksen täytäntöönpano.* Voimassaolevan pykälän 4 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädetään siitä, että toisessa jäsenvaltiossa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu päätös pannaan täytäntöön täytäntöönpanolain mukaisesti, jos se on nykyisen Bryssel IIa -asetuksen mukaan pantava täytäntöön Suomessa. Myös uuden Bryssel IIa -asetuksen mukaan täytäntöönpano ta-

pahtuu täytäntöönpanevan jäsenvaltion lain mukaisesti asetuksen säännösten lisäksi. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan täydennettäväksi niin, että siinä viitataan molempiin asetuksiin ja uuden Bryssel IIa -asetuksen soveltamista koskevaan lakiin. Säännöksessä otetaan huomioon myös ulkomailla lapsen palauttamisesta annettu päätös, joka uuden Bryssel IIa -asetuksen soveltamisesta ehdotetun lain 5 §:n mukaan pannaan täytäntöön samassa menettelyssä kuin lapsen huollosta annettu päätös. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi myös viittaus uuden Bryssel IIa -asetuksen 100 artiklaan, jossa säädetään siitä, kumpaa asetusta päätöksen täytäntöönpanoon sovelletaan. Siirtymäsäännöksiä on selostettu edellä 29 a §:n perusteluissa.

Säännöksen viimeinen virke vastaa nykyistä säännöstä. Sen mukaan pykälän 1 ja 2 momenttia ei sovelleta asetusten mukaisten päätösten täytäntöönpanoon.

8.4 Avioliittolaki

119 §. Suomen tuomioistuinten kansainvälistä toimivaltaa koskevan pykälän 5 momentissa on luonteeltaan informatiivinen säännös, joka osoittaa pykälän 1-3 momenttien toissijaisuuden suhteessa Bryssel IIa -asetukseen ja Suomea sitoviin valtiosopimuksiin. Säännös ehdotetaan ajantasaistettavaksi siten, että siinä viitataan uuteen Bryssel IIa -asetukseen. Uuden Bryssel IIa -asetuksen toimivaltaa koskevat säännökset ovat 1.8.2022 tai sen jälkeen vireille pannuissa menettelyissä ensisijaisia avioliittolain toimivaltasäännöksiin nähden. Siirtymäsäännöksiä sovellettaessa on otettava huomioon, että myös nykyinen asetus saa etusijan kansallisiin toimivaltasääntöihin nähden.

8.5 Laki yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta

8 §. Yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain (588/1977) 8 §:n 4 momentissa on informatiivinen säännös, joka osoittaa pykälän 1 momentin säännöksen toissijaisuuden suhteessa nykyiseen Bryssel IIa -asetukseen. Tilanne on sama suhteessa uuteen Bryssel IIa -asetukseen, joten momenttia ehdotetaan täydennettäväksi viittauksella uuteen Bryssel IIa -asetukseen. Lisäksi säännökseen lisätään virke, jossa tuodaan esille uuden Bryssel IIa -asetuksen 100 artiklan siirtymäsäännös asetusten ajallisesta soveltamisesta.

8.6 Lastensuojelulaki

17 §. *Lastensuojelun järjestäminen eräissä erityistilanteissa.* Pykälän nykyisessä 1 momentissa osoitetaan kunta, jonka tulee päättää perhehoidon tai laitoshuollon antamisesta lapselle, kun päätös tästä on nykyisen Bryssel IIa -asetuksen tai Suomea sitovan valtiosopimuksen nojalla tehtävä Suomessa, mutta mikään kunta ei 16 §:n mukaan ole sen järjestämiseen velvolinen. Vastaava tilanne voi syntyä uuden Bryssel IIa -asetuksen nojalla silloin, kun toisen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen harkitsee lapsen sijoittamista Suomeen asetuksen 82 artiklan mukaisesti. Pykälän 1 momentissa oleva viittaus ehdotetaan muutettavaksi koskemaan uutta asetusta. Sote-uudistuksesta johtuen säännöksessä olevat viittaukset kuntiin muutetaan viittauksiksi hyvinvointialueisiin.

8.7 Lastensuojelulain väliaikainen muuttaminen

17 §. *Lastensuojelun järjestäminen eräissä erityistilanteissa.* Lakiehdotus koskee lastensuojelulain 17 §:n väliaikaista muuttamista. Väliaikainen muuttaminen on tarpeen sen vuoksi, että

uusi Bryssel IIa -asetus tulee voimaan jo 22.8.2022 ja sote-uudistus vasta 1.1.2023. Lastensuojelulain 17 §:ssä oleva viittaus nykyiseen Bryssel II a -asetukseen ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi uuteen Bryssel IIa -asetukseen.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että 1—5. ja 7. lakiehdotus tulevat voimaan 1.8.2022, jolloin uusi Bryssel IIa -asetus tulee täysimääräisesti sovellettavaksi. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (2. lakiehdotus) 6 b, 35 a, 35 b ja 46 a § sekä 6. lakiehdotus, joissa viitataan hyvinvointialueisiin tai jotka edellyttävät lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun asetuksen muuttamista, tulisivat kuitenkin voimaan vasta 1.1.2023 eli samaan aikaan hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämistä koskevan uudistuksen kanssa.

10 Toimeenpano ja seuranta

Asetuksen 101 artiklassa säädetään asetuksen seurannasta ja arvioinnista. Säännöksen mukaan jäsenvaltioiden on 2.8.2025 toimitettava komissiolle tiedot asetuksen soveltamiseen liittyvien tiettyjen tapausten lukumääristä, jos niitä on saatavilla. Komission on toimitettava viimeistään 2.8.2032 Euroopan parlamentille, neuvostolle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle jäsenvaltioiden toimittamien tietojen perusteella kertomus asetuksen jälkiarvioinnista ja liitettävä siihen tarvittaessa lainsäädäntöehdotuksia.

11 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Esityksellä on yhteys hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämistä koskevaa uudistusta (HE 241/2020 vp, niin sanottu sote-uudistus) täydentävään esitykseen sote-uudistuksesta johtuvista välttämättömistä seurannaismuutoksista (HE 56/2021 vp, niin sanottu sote 100-hanke), jonka käsittely on eduskunnassa vireillä. Tässä esityksessä ehdotetaan muutosta lastensuojelulain 17 §:ään (6. lakiehdotus), jota koskeva muutosehdotus sisältyy myös sote 100 -hankkeeseen.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksen 2. lakiehdotuksessa ehdotetaan, että lapsenhuoltolakiin lisätään uusi 46 a §, joka koskee turvaamistoimia lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanossa. Säännöksen nojalla tuomioistuimien voi palauttamismääräyksen täytäntöönpanon turvaamiseksi ja lapsen edun suojaamiseksi määrätä täytäntöönpanolain 17 §:n mukaisista turvaamistoimista tai siitä, että hyvinvointialueen viranomaisen on sijoitettava lapsi väliaikaisesti.

Ehdotettu säännös on merkityksellinen perustuslain 7 §:ssä turvatun henkilökohtaisen vapauden kannalta, perustuslain 9 §:ssä säädetyn liikkumisvapauden kannalta, perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja perhe-elämän suojan kannalta, sekä perustuslain 19 §:n kannalta, jossa säädetään oikeudesta välttämättömään huolenpitoon.

Ehdotettua säännöstä voidaan pitää täytäntöönpanon kohteena olevan lapsen henkilökohtaista vapautta ja liikkumisvapautta rajoittavana sääntelynä erityisesti siltä osin kuin siinä säädetään lapsen väliaikaisesta sijoittamisesta. Samanaikaisesti ehdotetulla sääntelyllä pyritään suojaamaan lasta ja turvaamaan lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpano. Sääntely saattaa rajoittaa lapsen ja hänet kaapanneen vanhemman välistä perhe-elämää, mutta toisaalta sillä turvataan lapsen ja hakijan välistä perhe-elämää.

Perusoikeuksia rajoittavan sääntelyn tulee täyttää perusoikeuksien rajoittamiselle asetetut yleiset edellytykset (PeVM 25/1994 vp, s. 5). Perusoikeuksia rajoitettaessa on otettava huomioon myös perustuslaissa nimenomaisesti säädetty perusoikeuskohtaiset erityiset rajoitusedellytykset.

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Ehdotettua säännöstä lapsen väliaikaisesta sijoittamisesta voidaan verrata tältä osin lähinnä lastensuojelulain 38 §:n mukaiseen lapsen kiireelliseen sijoitukseen, jota ei ole pidetty henkilökohtaisen vapauden kannalta ongelmallisena (PeVL 58/2006 vp).

Perustuslain 9 §:n mukaan Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Liikkumisvapauden rajoitusten on perustuttava lakiin. Rajoitusten tulee myös täyttää säännöksen tulkintakäytännössä tarkemmin määräytyvät ehdot rajoituksen välttämättömyyden ja hyväksyttävyyden suhteen. Rajoitusten sallittavuutta arvioitaessa on otettava huomioon myös perusoikeussuojan ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten määräysten yhteisvaikutus ja tulkinnallinen sopeuttaminen toisiinsa. Liikkumisvapaus on turvattu myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen neljännen lisäpöytäkirjan 2 artiklassa. Artiklan mukaan liikkumisvapaudelle, vapaudelle valita asuinpaikkansa ja vapaudelle lähteä maasta ei saa asettaa muita kuin sellaisia rajoituksia, jotka ovat lain mukaisia ja välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen tai yleisen turvallisuuden takia, yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi, rikosten ehkäisemiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi tai muiden yksilöiden oikeuksien ja vapauksien suojaamiseksi (HE 309/1993 vp).

Rajoituksen hyväksyttävyyden suhteen on otettava huomioon, että säännöksen tarkoituksena on turvata lapsen palauttamismääräyksen tehokas täytäntöönpano lapsen edut suojaavalla tavalla. Säännöksellä pyritään estämään vastapuolen menettely, joka vaarantaa hakijan ja lapsen oikeudet sekä lapsen edun toteutumisen. Näitä tavoitteita voidaan pitää hyväksyttävinä nyt ehdotettujen perusoikeusrajoitusten kannalta.

Rajoituksen oikeasuhtaisuuden kannalta voidaan todeta, että turvaamistoimen määräämisen edellytyksenä on se, että se on tarpeen täytäntöönpanon turvaamiseksi ja lapsen edun suojaamiseksi. Tuomioistuimen samoin kuin ulosottomiehen on arvioitava kussakin tapauksessa, täytyvätkö turvaamistoimen edellytykset ja jos, niin minkälainen turvaamistoimi on riittävä. Viranomaisen on arvioitava turvaamistoimesta aiheutuvia etuja ja haittoja, jotta toimesta aiheutuvat haitat eivät muodostu asianosaisen kannalta kohtuuttomiksi. Säännöksen perusteluissa todetun mukaisesti viranomaisen ei tule turvautua voimakkaampiin turvaamist toimiin kuin on välttämätöntä. Tämä tarkoittaa myös sitä, että lain soveltamisessa tavoiteltuun päämäärään ei ole päästävässä perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin. Silloin kun lapsen väliaikainen sijoittaminen katsotaan tarpeelliseksi, se olisi kestoiltaan lyhytaikainen. Ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään säännös täyttää suhteellisuuteen liittyvät vaatimukset eikä rajoitus mene pidemmälle kuin on perusteltua.

Perustuslain 21 §:n 2 momentissa edellytetään oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeiden turvaamista lailla. Momentissa olevan maininnan mukaan oikeus tulla kuuluksi sisältyy näihin takeisiin, joiden yksityiskohtaiset järjestelyt samoin kuin niihin mahdollisesti tehtävät rajoitukset ja vähäiset poikkeukset ovat lailla säänneltävissä. Lainsäädännöllä ei toisaalta saa vaarantaa kenenkään oikeusturvaa (HE 309/1993 vp, s. 74, PeVL 12/2002 vp, s. 6). Ehdotetun lapsenhuoltolain säännöksen mukaan tuomioistuin päättäisi turvaamistoimesta ja myös ulosottomiehen haltuunoton jälkeen tapahtunut lapsen sijoittaminen saatettaisiin aina tuomioistuimen tutkittavaksi. Asian käsittelyssä lähtökohtana olisi asiaan osallisten kuuleminen. Määräys voitaisiin poikkeuksellisesti antaa asiaan osallista kuulematta, jos kuuleminen saattaa

vaarantaa turvaamistoimen tarkoituksen toteutumisen. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä on pidetty vastaavanlaista sääntelyä kuulematta jättämisestä ongelmattomana, kun sääntelyssä säilytetään pääsääntö vastapuolen kuulemisesta. (PeVL 60/2001 vp s. 3, PeVL 13/2003 vp, s. 5/II, PeVL 15/2006, PeVL 58/2006 vp). Säännös täyttää siten oikeusturvajärjestelyihin liittyvät vaatimukset.

Ehdotus on merkityksellinen perustuslain 10 §:n 1 momentissa säännellyn yksityiselämän ja perhe-elämän suojan valossa samoin kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa ja EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa määrätyn perhe-elämän kunnioittamisen kannalta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan ihmisoikeuksien rajoittamisen tulee olla hyväksyttävää ja oikeasuhtaista suhteessa siihen oikeushyvään, jota rajoituksella tavoitellaan.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 11 artikla velvoittaa sopimusvaltiot ryhtymään toimiin ehkäistäkseen lasten laittomat maastakuljetukset ja ulkomailta palauttamatta jättämiset. Haagin lapsikaappausopimus velvoittaa turvaamaan sopimusvaltioon luvattomasti viedyn tai sieltä luvattomasti palauttamatta jääneen lapsen pikaisen palauttamisen. Haagin lapsikaappausopimuksen tulkinnassa sovelletaan lapsen edun periaatetta. Sopimuksen 11 artikla velvoittaa noudattamaan kiireellistä menettelyä lapsen palauttamiseksi. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa on lapsikaappaustilanteissa tulkittava yhdessä Haagin lapsikaappausopimuksen ja lapsen oikeuksien yleissopimuksen kanssa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen perhe-elämän suojaa koskevan 8 artiklan tavoitteena on suojata kansalaisia viranomaisten oikeudettomalta puuttumiselta perhe-elämään. Toisaalta viranomaisten tulee varmistaa positiivisin toimintavelvoittein, että perhe-elämän kunnioittaminen toteutuu tosiasiallisesti. Valtion velvollisuutena on tasapainoisen ratkaisun löytäminen kilpailevien intressien välillä. Ihmisoikeustuomioistuin on oikeuskäytännössään kiinnittänyt erityistä huomiota palauttamispäätösten täytäntöönpanoon ja valtioiden positiiviseen velvollisuuteen toteuttaa päätöksen täytäntöönpanon edellyttämät toimet viipymättä ja siten turvata ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa suojattu perhe-elämä sen vanhemman osalta, jonka luota lapsi on luvattomasti viety pois (esim. P.P. v. Puola, 8.4.2008, Sylvester v. Itävalta 24.4.2003, Ignaccolo-Zenide v. Romania 25.1.2000 ja V.P. v. Venäjä 23.10.2014). Ehdotetulla säännöksellä voidaan tilanteen niin vaatiessa turvata palauttamispäätöksen tehokas täytäntöönpano hakijan ja lapsen välistä perhe-elämää suojaten edellä mainittujen yleissopimusten edellyttämällä tavalla.

Ehdotettu 46 a § liittyy perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta myös lapsen erityissuojelun tarpeeseen ja sen voidaan katsoa turvaavan perustuslain 19 §:ssä säädetyn oikeuden huolenpitoon toteutumista. Myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklassa taataan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämätön suojelu ja huolenpito. Ehdotetun säännöksen tavoitteena on suojata lasta ehkäisemällä palauttamispäätöksen täytäntöönpanon pitkittyminen ja estyminen.

Ehdotettu sääntely näin ollen osaltaan täyttää perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle säädettyä tehtävää turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Ehdotetun 46 a §:n osalta voi todeta, että lailla säätämisen vaatimus perusoikeuksien yleisenä rajoitusedellytyksenä täyttyy. Säännöstä voidaan pitää turvaamistoimien sääntelyn osalta tarkkarajaisena sääntelyn rajautuessa nimenomaisesti turvaamistoimiin lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanossa, sekä täsmällisenä sääntelyssä määritettäessä mikä taho on toimivaltainen toimimaan asiassa ja mitä menettelyitä kussakin tilanteessa tulee noudattaa.

Esitetyillä perusteilla esityksen on katsottava olevan sopusoinnussa perustuslain kanssa. Lakiehdotukset voidaan siten käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella ja koska uudessa Bryssel IIa -asetuksessa on säännöksiä, joita ehdotetaan täydennettäväksi lailla, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa annetaan täydentävät säännökset tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen (EU) 2019/1111, jäljempänä *neuvoston asetusta*, soveltamisesta Suomessa.

2 §

Määritelmä

Tässä laissa *ratkaisulla* tarkoitetaan neuvoston asetuksen 2 artiklassa tarkoitettua päätöstä, virallista asiakirjaa tai rekisteröityä sopimusta, joka on annettu tai tehty toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa.

3 §

Toimivallan siirtoa koskevan asian käsittely

Neuvoston asetuksen 12 ja 13 artiklassa tarkoitetun toimivallan siirtoa koskevan asian käsittelyssä sovelletaan mainitun asetuksen lisäksi toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain (435/2009) 4—7 §:ää pyynnön hyväksymisestä, pyynnön esittämisestä, osapuolten kuulemisesta ja muutoksenhausta.

4 §

Käännökset

Jos Suomessa vedotaan toisessa jäsenvaltiossa annettuun ratkaisuun, käännös neuvoston asetuksen 29, 36, 47, 49 ja 66 artiklassa tarkoitettujen todistusten vapaiden tekstikenttien sisällöstä voidaan toimittaa suomen tai ruotsin kielen asemesta englannin kielellä, jollei mainitun asetuksen 55 artiklan 2 kohdasta muuta johdu.

Neuvoston asetuksessa tarkoitettujen käännösten hankkimisesta vastaa hakija.

5 §

Täytäntöönpanomenettely

Toisessa jäsenvaltiossa annettu täytäntöönpanokelpoinen ratkaisu pannaan Suomessa täytäntöön samassa menettelyssä kuin vastaavassa asiassa Suomessa annettu ratkaisu.

Toisessa jäsenvaltiossa annettu ratkaisu luvattomasti poisviedyn tai palauttamatta jätetyn lapsen palauttamisesta pannaan kuitenkin täytäntöön noudattaen, mitä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa (619/1996) säädetään lapsen huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanosta.

6 §

Tiedoksianto

Jos käräjäoikeudelta haetaan toisessa jäsenvaltiossa annetun ratkaisun täytäntöönpanoa, neuvoston asetuksen 55 artiklan 1 momentissa tarkoitetut asiakirjat on annettava tiedoksi henkilölle, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, noudattaen oikeudenkäymiskaaren 11 luvun säännöksiä haasteen tiedoksiannosta.

Haettaessa täytäntöönpanoa suoraan ulosottomieheltä 1 momentissa tarkoitetusta tiedoksiannosta huolehtii ulosottomies noudattaen ulosottokaaren (705/2007) 3 luvun 40 §:ää todisteellisesta tiedoksiannosta.

7 §

Kieltäytymisperusteiden tutkiminen

Jollei 8 §:stä muuta johdu, hakemus, jossa vaaditaan, että ratkaisun tunnustamisesta on neuvoston asetuksen 38, 39, 50 tai 68 artiklan nojalla kieltäydyttävä, tai sen vahvistamista, että perusteita kieltäytyä ratkaisun tunnustamisesta ei ole, tutkitaan oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa käräjäoikeudessa. Jos hakemus koskee ainoastaan vanhempainvastuusta tehtyä ratkaisua tai ratkaisua, jonka mukaan lapsi on palautettava toiseen jäsenvaltioon, hakemus tutkitaan oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 13 §:ssä tarkoitetussa käräjäoikeudessa.

Jos 1 momentissa tarkoitetussa asiassa ei ole muutoin toimivaltaista tuomioistuinta, toimivaltainen tuomioistuin on Helsingin käräjäoikeus.

Jollei neuvoston asetuksesta muuta johdu, asian käsittelyssä noudatetaan, mitä hakemusasioiden käsittelystä säädetään oikeudenkäymiskaaren 8 luvussa.

8 §

Kieltäytymisperusteiden tutkiminen täytäntöönpanon yhteydessä

Jos lapsen huollosta tai tapaamisoikeudesta, lapsen palauttamisesta taikka oikeudenkäyntikuluista tehdyn ratkaisun täytäntöönpanoa koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa ja henkilö, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, hakemuksella tai muutoin vaatii, että ratkaisun tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta on neuvoston asetuksen 39, 50, 56 artiklan 6 kohdan taikka 68 artiklan 2 tai 3 kohdan nojalla kieltäydyttävä, tuomioistuin tutkii vaatimuksen täytäntöönpanoasian yhteydessä. Jos ratkaisun täytäntöönpanoa on tuomioistuimen asemesta haettu ulosottomieheltä, vaatimus kieltäytymisestä tehdään ulosottomiehelle. Ulosottomiehen on tällöin siirrettävä täytäntöönpanoasia ja kieltäytymistä koskeva vaatimus oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 14 §:ssä tarkoitetun käräjäoikeuden ratkaistavaksi ja ilmoitettava siirrosta asiaan osallisille.

Hakemus siitä, että muun kuin 1 momentissa tarkoitetun ratkaisun tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta on kieltäydyttävä, tutkitaan käräjäoikeudessa noudattaen 7 §:ää.

9 §

Täytäntöönpanomenettelyn keskeyttäminen

Neuvoston asetuksen 56 artiklassa tarkoitetusta täytäntöönpanomenettelyn keskeyttämisestä päättää täytäntöönpanoasiaa käsittelevä tuomioistuin tai muu viranomainen.

10 §

Todistuksen antaminen

Neuvoston asetuksen 36 artiklassa tarkoitetun todistuksen antaa pyynnöstä se tuomioistuin tai viranomainen, joka on antanut päätöksen tai vahvistanut sopimuksen.

Neuvoston asetuksen 49 artiklassa tarkoitetun todistuksen siitä, ettei päätös tai sopimus enää ole täytäntöönpanokelpoinen tai että sen täytäntöönpanokelpoisuutta on rajoitettu, antaa hakemuksesta se tuomioistuin tai muu viranomainen, joka on keskeyttänyt tai kieltänyt täytäntöönpanon tai jonka antaman ratkaisun johdosta aiempi päätös ei ole enää täytäntöönpanokelpoinen tai sen täytäntöönpanokelpoisuutta on rajoitettu.

11 §

Todistuksessa olevan virheen korjaaminen

Ratkaisun antaneen tuomioistuimen tai muun viranomaisen on hakemuksesta tai omasta aloitteestaan korjattava neuvoston asetuksen nojalla antamassaan todistuksessa oleva kirjoitus- tai laskuvirhe taikka muu niihin rinnastettava selvä virhe noudattaen soveltuvien osin tuomiossa tai päätöksessä olevan virheen korjaamista koskevia säännöksiä.

12 §

Etuoikeutetusta päätöksestä annetun todistuksen peruuttaminen

Jos neuvoston asetuksen 47 artiklassa tarkoitettu todistus on annettu virheellisin perustein mainitussa artiklassa vahvistetut vaatimukset huomioon ottaen, todistuksen antaneen tuomioistuimen tai muun viranomaisen on hakemuksesta tai omasta aloitteestaan peruutettava todistus. Asiaan osalliselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Todistuksen peruuttamista koskevaan päätökseen haetaan muutosta noudattaen muutoksenhakua asianomaisen tuomioistuimen tai viranomaisen päätökseen koskevia säännöksiä.

Peruutus on merkittävä alkuperäiseen todistukseen, jos se on mahdollista. Jos asiassa on haettu muutosta, peruutuksesta on ilmoitettava muutoksenhakutuomioistuimelle.

13 §

Todistus oikeusavun edellytysten täyttymisestä

Neuvoston asetuksen 74 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun todistuksen siitä, että osapuoli Suomen lain mukaan täyttää edellytykset saada oikeusapua, antaa valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetussa laissa (477/2016) tarkoitettu oikeusaputoimisto.

14 §

Keskusviranomainen

Neuvoston asetuksen 76 artiklassa tarkoitettu keskusviranomainen on Suomessa oikeusministeriö.

Poliisin ja muun viranomaisen tulee antaa oikeusministeriölle pyynnöstä virka-apua lapsen olinpaikan ja olosuhteiden selvittämiseksi sekä muutoin keskusviranomaiselle neuvoston asetuksessa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

15 §

Lapsen sijoittamista koskeva asia

Jos oikeusministeriölle toimitetaan neuvoston asetuksen 82 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu pyyntö, joka koskee lapsen sijoittamista Suomeen, oikeusministeriön on siirrettävä pyyntö sille hyvinvointialueelle, jonka alueelle lapsen sijoittamista suunnitellaan, tai, jos sijoituspaikkaa ei ole pyynnössä yksilöity, sille hyvinvointialueelle, joka lastensuojelulain (417/2007) 17 §:n mukaan päättää lapsen sijoittamisen järjestämisestä.

Mitä tässä pykälässä säädetään hyvinvointialueista, sovelletaan Ahvenanmaalla Ahvenanmaan maakunnan kuntiin.

16 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 15 § tulee kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2023.

Lain 15 §:ää sovelletaan jo 1 päivästä elokuuta 2022 siten, että hyvinvointialueen asemesta pyyntö siirretään sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:ssä tarkoitettulle kunnan määräämälle toimielimelle siinä kunnassa, jonka alueelle lapsen sijoittamista suunnitellaan, tai, jos sijoituspaikkaa ei ole pyynnössä yksilöity, siinä kunnassa, joka lastensuojelulain 17 §:n mukaan päättää lastensuojelun järjestämisestä.

2.

Laki

lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 29 a §, 34 §:n 3 momentti, 41 §:n 1 momentti, 42 a §, 43 §:n 4 momentti, 44 §, 45 §:n 1 momentti ja 46 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 29 a § laissa 436/2009, 34 §:n 3 momentti, 42 a § ja 45 §:n 1 momentti laissa 1155/2004, 41 §:n 1 momentti laissa 190/2019 sekä 43 §:n 4 momentti, 44 § ja 46 §:n 1 momentti laissa 662/2015, sekä

lisätään lakiin uusi 6 b, 35 a, 35 b ja 46 a § seuraavasti:

6 b §

Toimenpiteet lapsen huollon järjestämiseksi eräissä tilanteissa

Kun hyvinvointialue on saanut tiedon siitä, että lapsi on huoltajan kuoleman johdosta jäänyt vaille huoltajaa, hyvinvointialueen on neuvoteltava asiasta lapselle läheisten henkilöiden kanssa ja tarvittaessa tehtävä tuomioistuimelle hakemus huoltajan ja edunvalvojan määräämisestä lapselle.

Kun lapsi muusta kuin 1 momentissa mainitusta syystä on pysyvästi muiden kuin huoltajiensa tai huoltajansa hoidettavana, hyvinvointialueen tulee ryhtyä toimenpiteisiin lapsen huollon järjestämiseksi sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä, jos tätä on lapsen edun kannalta pidettävä aiheellisenä.

Lapsen kiireellisestä sijoituksesta säädetään lastensuojelulaissa (417/2007).

29 a §

Säännösten toissijaisuus

Mitä 19–21 ja 23–29 §:ssä säädetään, sovelletaan ainoastaan, jollei tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annetusta neuvoston asetuksesta (EY) N:o 2201/2003, jäljempänä *vuoden 2003 Bryssel IIa -asetus* tai tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetusta neuvoston asetuksesta (EU) 2019/1111, jäljempänä *vuoden 2019 Bryssel IIa -asetus*, taikka Suomea sitovasta valtiosopimuksesta muuta johdu. Siitä kumpaa asetusta sovelletaan, säädetään vuoden 2019 Bryssel IIa -asetuksen 100 artiklassa.

34 §

Palauttamismääräyksen antamisesta kieltäytymisen perusteet

Jos lapsen asuinpaikka välittömästi ennen luvaton poistamista tai palauttamatta jättämistä oli muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa kuin Tanskassa, lapsen palauttamista koskevan hakemuksen hylkäämiseen 1 momentin 2 kohdan nojalla sovelletaan lisäksi vuoden 2019 Bryssel IIa -asetuksen 27 artiklan 3 kohtaa.

35 a §

Keskusviranomaisen apuun oikeutetut

Se, joka on Suomessa tai muussa Euroopan neuvoston sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa saanut lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tai 26 §:ssä tarkoitetun päätöksen, voi pyytää oikeusministeriön toimenpiteitä päätöksen tunnustamiseksi tai täytäntöönpanemiseksi toisessa sopimusvaltiossa.

Henkilö, laitos tai muu toimielin, jonka lapsen huoltoa koskevia oikeuksia on loukattu viemällä lapsi luvottomasti pois tai jättämällä hänet luvottomasti palauttamatta, voi pyytää oikeusministeriön toimenpiteitä lapsen määräämiseksi palautettavaksi Haagin sopimuksen nojalla.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetun pyynnön voi tehdä myös Euroopan neuvoston sopimuksen tai Haagin sopimuksen osapuolena olevan valtion keskusviranomainen.

35 b §

Oikeusministeriön kielteinen päätös

Oikeusministeriö voi kieltäytyä antamasta Euroopan neuvoston sopimuksessa ja Haagin sopimuksessa tarkoitettua apua, jos on selvää, että avun antamiselle ei mainittujen sopimusten mukaan ole edellytyksiä.

Kieltäytymisestä ja sen perusteista on heti ilmoitettava hakijalle tai, jos hakemus on tehty vieraan valtion keskusviranomaisen välityksellä, tälle keskusviranomaiselle.

41 §

Oikeusapu ja lapsen palauttamisesta aiheutuvat kustannukset

Seuraavissa asioissa hakijalle on pyynnöstä myönnettävä oikeusapu korvauksetta, vaikka oikeusapua ei muutoin voitaisi myöntää:

- 1) lapsen palauttaminen;
 - 2) lapsen palauttamisesta Suomessa annetun määräyksen täytäntöönpano;
 - 3) Euroopan neuvoston sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa annetun lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tunnustaminen ja täytäntöönpano.
- _____

42 a §

Lain suhde vuoden 2003 Bryssel IIa -asetukseen ja vuoden 2019 Bryssel IIa -asetukseen

Mitä 36—41 §:ssä säädetään, ei sovelleta sellaiseen vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamista tai täytäntöönpanoa koskevaan asiaan, johon sovelletaan vuoden 2003 Bryssel IIa -asetusta tai vuoden 2019 Bryssel IIa -asetusta.

Jos lapsen asuinpaikka välittömästi ennen luvaton poistamista tai palauttamatta jättämistä oli muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa kuin Tanskassa, menettelyyn lapsen palauttamista koskevassa asiassa sovelletaan tämän luvun säännösten lisäksi vuoden 2019 Bryssel IIa -asetuksen 23—29 artiklaa.

43 §

Lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus

Mitä 3 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpanoa koskevaan asiaan sovelletaan vuoden 2003 Bryssel Ila -asetusta tai vuoden 2019 Bryssel Ila -asetusta.

44 §

Päätöksen lähettäminen täytäntöönpantavaksi

Kun tuomioistuin on määrännyt lapsen palautettavaksi 30 §:n nojalla, sen on lähetettävä päätös toimivaltaiselle ulosottomiehelle ja kehotettava tätä kiireellisesti huolehtimaan täytäntöönpanosta siten kuin 46 §:ssä säädetään.

Kun tuomioistuin on vahvistanut, että vieraassa valtiossa annettu päätös on pantavissa täytäntöön Suomessa, sen on hakijan pyynnöstä lähetettävä päätös ja täytäntöönpanoa koskeva hakemus toimivaltaiselle käräjäoikeudelle, jos päätös voidaan 43 §:n 3 momentin nojalla panna täytäntöön. Käräjäoikeuden on huolehdittava kiireellisesti täytäntöönpanosta siten kuin 45 §:ssä säädetään.

45 §

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpano

Suomessa täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistettu vieraassa valtiossa annettu lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva päätös pannaan täytäntöön noudattaen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annettua lakia. Täytäntöönpanoon ei kuitenkaan saa ryhtyä sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt 16 vuotta. Vuoden 2003 Bryssel Ila -asetuksen tai vuoden 2019 Bryssel Ila -asetuksen mukaan täytäntöönpanokelpoisen vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpanosta säädetään erikseen.

46 §

Lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpano

Lapsen palauttamisesta 30 §:n nojalla annettu määräys on pantava täytäntöön noutamalla lapsi. Määräyksen täytäntöönpanossa on lisäksi muutoin noudatettava lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annettua lakia, jollei 2 tai 3 momentista tai 46 a §:stä muuta johdu.

46 a §

Turvaamistoimet lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanossa

Jos lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanon turvaamiseksi ja lapsen edun suojaamiseksi on tarpeen, Helsingin käräjäoikeus voi huoltajan tai ulosottomiehen hakemuk-

sesta määrätä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 17 §:ssä tarkoitetuista turvaamistoimista tai siitä, että hyvinvointialueen viranomaisen on sijoitettava lapsi väliaikaisesti valtion tai hyvinvointialueen omistamaan tai ylläpitämään laitokseen taikka muuhun sopivaan hoitoon. Määräys voidaan antaa asiaan osallista kuulematta, jos kuuleminen saattaa vaarantaa turvaamistoimen tarkoituksen toteutumisen.

Erittäin kiireellisessä 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa, jossa ei ole mahdollisuutta pyytää Helsingin kärjäoikeutta määräämään asiasta, ulosottomies voi huoltajan vaatimuksesta tai viran puolesta ottaa lapsen välittömästi haltuunsa. Hyvinvointialueen viranomaisen on tällöin sijoitettava lapsi 1 momentin mukaisesti.

Ulosottomiehen on heti ilmoitettava 2 momentissa tarkoitettua toimenpiteestä Helsingin kärjäoikeudelle. Kärjäoikeuden on niin pian kuin mahdollista ilmoituksen saapumisen jälkeen määrättävä väliaikaisesta turvaamistoimesta 1 ja 4 momentin mukaisesti tai määrättävä toimenpide peruutettavaksi.

Helsingin kärjäoikeuden 1 ja 3 momentin nojalla määräämä väliaikainen turvaamistoimi on voimassa kärjäoikeuden määräämän enintään yhden viikon ajan. Kärjäoikeuden päätökseen haetaan muutosta valittamalla. Toimenpiteeseen sovelletaan muutoin, mitä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 25 §:ssä säädetään väliaikaisesta turvaamistoimesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 6 b, 35 a, 35 b ja 46 a § tulevat kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2023.

3.

Laki

lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain (619/1996) 33 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1156/2004, seuraavasti:

33 §

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen sekä lapsen palauttamista koskevan määräyksen täytäntöönpano

Jos toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu päätös on tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 mukaan pantava täytäntöön Suomessa, täytäntöönpano tapahtuu tämän lain mukaisesti. Jos toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta tai lapsen palauttamisesta annettu päätös on tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen (EU) 2019/1111 mukaan pantava täytäntöön Suomessa, täytäntöönpano tapahtuu mainitun asetuksen, tämän lain ja tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (/) mukaisesti. Siitä kumpaa asetusta sovelletaan, säädetään viimeksi mainitun asetuksen 100 artiklassa. Mainittujen asetusten mukaisten päätösten täytäntöönpanoon ei sovelleta tämän pykälän 1 ja 2 momenttia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

avioliittolain 119 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan avioliittolain (234/1929) 119 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa
1154/2004, seuraavasti:

119 §

Mitä 1—3 momentissa säädetään, sovelletaan ainoastaan, jollei tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetusta neuvoston asetuksesta (EU) 2019/1111 tai Suomea sitovasta valtiosopimuksesta muuta johdu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain (588/1977) 8 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1175/2004, seuraavasti:

8 §

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos päätöksen täytäntöönpanoa koskevaan asiaan sovelletaan tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 2201/2003 tai tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annettua neuvoston asetusta (EU) 2019/1111. Siitä kumpaa asetusta sovelletaan, säädetään viimeksi mainitun asetuksen 100 artiklassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

lastensuojelulain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain (417/2007) 17 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa
437/2009, seuraavasti:

17 §

Lastensuojelun järjestäminen eräissä erityistilanteissa

Jos lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshoitoon koskeva asia tuomioistuimen toimival-
lasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koske-
vissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen (EU)
2019/1111 tai Suomea sitovan valtiosopimuksen nojalla on ratkaistava Suomessa, mutta mikään
hyvinvointialue ei ole 16 §:n mukaan velvollinen järjestämään kyseistä hoitoa tai huoltoa, sen
järjestämisestä päättäminen kuuluu sen hyvinvointialueen viranomaisille, jonka alueella lapsen
asuin- tai oleskelukunta viimeksi on ollut. Jos lapsella ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa
Suomessa, päätösvalta kuuluu sen hyvinvointialueen viranomaisille, jonka alueella lapsen van-
hemmat tai toinen heistä asuu tai oleskelee taikka, jos kumpikaan vanhemmista ei asu eikä oles-
kele Suomessa, sen hyvinvointialueen viranomaisille, jonka alueella vanhempien tai toisen
heistä asuin- tai oleskelukunta viimeksi on ollut. Jos kummallakaan vanhemmista ei ole ollut
asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu Helsingin kaupungin viranomaisille.
Jos lapselle päätetään järjestää perhehoitoa tai laitoshuoltoa Suomessa, sen järjestämisestä ja
tämästä aiheutuvista kustannuksista vastaa se hyvinvointialue, jonka viranomainen on edellä sano-
tun mukaisesti päättänyt asiasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

lastensuojelulain 17 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väliaikaisesti lastensuojelulain (417/2007) 17 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 437/2009, seuraavasti:

17 §

Lastensuojelun järjestäminen eräissä erityistilanteissa

Jos lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshoitoon koskeva asia tuomioistuimen toimival-
lasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koske-
vissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen (EU)
2019/1111 tai Suomea sitovan valtiosopimuksen nojalla on ratkaistava Suomessa, mutta mikään
kunta ei ole 16 §:n mukaan velvollinen järjestämään kyseistä hoitoa tai huoltoa, sen järjestämi-
sestä päättäminen kuuluu lapsen viimeisimmän asuin- tai oleskelukunnan viranomaisille. Jos
lapsella ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu sen kunnan viran-
omaisille, jossa lapsen vanhemmat tai toinen heistä asuu tai oleskelee taikka, jos kumpikaan
vanhemmista ei asu eikä oleskele Suomessa, vanhempien tai toisen heistä viimeisimmän asuin-
tai oleskelukunnan viranomaisille. Jos kummallakaan vanhemmista ei ole ollut asuin- eikä oles-
kelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu Helsingin kaupungin viranomaisille. Jos lapselle pää-
tetään järjestää perhehoitoa tai laitoshuoltoa Suomessa, sen järjestämisestä ja tästä aiheutuvista
kustannuksista vastaa se kunta, jonka viranomainen on edellä sanotun mukaisesti päättänyt asi-
asta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2022.

Helsingissä 24.2.2022

Pääministeri

Sanna Marin

HE 21/2022 vp

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

2.

Laki

lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 29 a §, 34 §:n 3 momentti, 41 §:n 1 momentti, 42 a §, 43 §:n 4 momentti, 44 §, 45 §:n 1 momentti ja 46 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 29 a § laissa 436/2009, 34 §:n 3 momentti, 42 a § ja 45 §:n 1 momentti laissa 1155/2004, 41 §:n 1 momentti laissa 190/2019 sekä 43 §:n 4 momentti, 44 § ja 46 §:n 1 momentti laissa 662/2015, sekä
lisätään lakiin uusi 6 b, 35 a, 35 b ja 46 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(uusi)

6 b §

*Toimenpiteet lapsen huollon järjestämiseksi
eräissä tilanteissa*

Kun hyvinvointialue on saanut tiedon siitä, että lapsi on huoltajan kuoleman johdosta jäänyt vaille huoltajaa, hyvinvointialueen on neuvoteltava asiasta lapselle läheisten henkilöiden kanssa ja tarvittaessa tehtävä tuomioistuimelle hakemus huoltajan ja edunvalvojan määräämisestä lapselle.

Kun lapsi muusta kuin 1 momentissa mainitusta syystä on pysyvästi muiden kuin huoltajiensa tai huoltajansa hoidettavana, hyvinvointialueen tulee ryhtyä toimenpiteisiin lapsen huollon järjestämiseksi sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä, jos tätä on lapsen edun kannalta pidettävä aiheellisena.

Lapsen kiireellisestä sijoituksesta säädetään lastensuojelulaissa (417/2007).

29 a §

29 a §

Säännösten toissijaisuus

Säännösten toissijaisuus

Mitä 19–21 ja 23–29 §:ssä säädetään, sovelletaan ainoastaan, jollei tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja

Mitä 19–21 ja 23–29 §:ssä säädetään, sovelletaan ainoastaan, jollei tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja

Voimassa oleva laki

täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annetusta neuvoston asetuksesta (EY) N:o 2201/2003, jäljempänä Bryssel IIa -asetus, tai Suomea sitovasta valtiosopimuksesta muuta johdu.

34 §

Palauttamismääräyksen antamisesta kieltäytymisen perusteet

Jos lapsen asuinpaikka välittömästi ennen luvaton pois viemistä tai palauttamatta jättämistä oli Bryssel IIa -asetuksen 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitetussa jäsenvaltiossa, lapsen palauttamista koskevan hakemuksen hylkäämiseen 1 momentin 2 kohdan nojalla sovelletaan lisäksi, mitä asetuksen 11 artiklan 4 kohdassa säädetään.

(uusi)

Ehdotus

täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annetusta neuvoston asetuksesta (EY) N:o 2201/2003, jäljempänä vuoden 2003 Bryssel IIa -asetus tai tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetusta neuvoston asetuksesta (EU) 2019/1111, jäljempänä vuoden 2019 Bryssel IIa -asetus, taikka Suomea sitovasta valtiosopimuksesta muuta johdu. Siitä kumpaa asetusta sovelletaan, säädetään vuoden 2019 Bryssel IIa -asetuksen 100 artiklassa.

34 §

Palauttamismääräyksen antamisesta kieltäytymisen perusteet

Jos lapsen asuinpaikka välittömästi ennen luvaton pois viemistä tai palauttamatta jättämistä oli muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa kuin Tanskassa, lapsen palauttamista koskevan hakemuksen hylkäämiseen 1 momentin 2 kohdan nojalla sovelletaan lisäksi vuoden 2019 Bryssel IIa -asetuksen 27 artiklan 3 kohtaa.

35 a §

Keskusviranomaisen apuun oikeutetut

Se, joka on Suomessa tai muussa Euroopan neuvoston sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa saanut lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tai 26 §:ssä tarkoitetun päätöksen, voi pyytää oikeusministeriön toimenpiteitä päätöksen tunnustamiseksi tai täytäntöön panemiseksi toisessa sopimusvaltiossa.

Henkilö, laitos tai muu toimielin, jonka lapsen huoltoa koskevia oikeuksia on loukattu viemällä lapsi luvattomasti pois tai jättämällä hänet luvattomasti palauttamatta, voi pyytää

Voimassa oleva laki

Ehdotus

oikeusministeriön toimenpiteitä lapsen määräämiseksi palautettavaksi Haagin sopimuksen nojalla.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetun pyynnön voi tehdä myös Euroopan neuvoston sopimuksen tai Haagin sopimuksen osapuolena olevan valtion keskusviranomaisen.

(uusi)

35 b §

Oikeusministeriön kielteinen päätös

Oikeusministeriö voi kieltäytyä antamasta Euroopan neuvoston sopimuksessa ja Haagin sopimuksessa tarkoitettua apua, jos on selvää, että avun antamiselle ei mainittujen sopimusten mukaan ole edellytyksiä.

Kieltäytymisestä ja sen perusteista on heti ilmoitettava hakijalle tai, jos hakemus on tehty vieraan valtion keskusviranomaisen välityksellä, tälle keskusviranomaiselle.

41 §

41 §

Oikeusapu ja lapsen palauttamisesta aiheutuvat kustannukset

Oikeusapu ja lapsen palauttamisesta aiheutuvat kustannukset

Lapsen palauttamista koskevassa asiassa ja Euroopan neuvoston sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa annetun, lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevassa asiassa hakijalle on pyynnöstä myönnettävä oikeusapu korvauksetta, vaikka oikeusapua ei muutoin voitaisi myöntää.

Seuraavissa asioissa hakijalle on pyynnöstä myönnettävä oikeusapu korvauksetta, vaikka oikeusapua ei muutoin voitaisi myöntää:

- 1) lapsen palauttaminen;*
- 2) lapsen palauttamisesta Suomessa annetun määräyksen täytäntöönpano;*
- 3) Euroopan neuvoston sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa annetun lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tunnustaminen ja täytäntöönpano.*

42 a §

42 a §

Suhde Bryssel IIa -asetukseen

Lain suhde vuoden 2003 Bryssel IIa -asetukseen ja vuoden 2019 Bryssel IIa -asetukseen

Mitä 36–42 §:ssä säädetään, ei sovelleta sellaiseen vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamista tai täytäntöönpanoa koskevaan asiaan, johon sovelletaan Bryssel IIa -asetusta.

Mitä 36—41 §:ssä säädetään, ei sovelleta sellaiseen vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamista tai täytäntöönpanoa koskevaan asiaan, johon sovelletaan vuoden 2003

Voimassa oleva laki

Jos lapsen asuinpaikka välittömästi ennen luvaton poistamista tai palauttamatta jättämistä oli Bryssel IIa -asetuksen 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu jäsenvaltiossa, menettelyyn lapsen palauttamista koskevassa asiassa sovelletaan tämän luvun säännösten lisäksi, mitä asetuksen 11 artiklan 2, 3 ja 5–8 kohdassa säädetään.

43 §

Lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus

Mitä 3 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpanoa koskevaan asiaan sovelletaan Bryssel IIa -asetusta.

44 §

Päätöksen lähettäminen täytäntöönpanotavaksi

Kun tuomioistuin on määrännyt lapsen palautettavaksi 30 §:n nojalla, sen on lähetettävä päätös toimivaltaiselle ulosottomiehelle ja kehoitettava tätä kiireellisesti huolehtimaan täytäntöönpanosta siten kuin 46 §:ssä säädetään.

Kun tuomioistuin on vahvistanut, että vieraassa valtiossa annettu päätös on pantavissa täytäntöön Suomessa, sen on hakijan pyynnöstä lähetettävä päätös ja täytäntöönpanoa koskeva hakemus toimivaltaiselle käräjäoikeudelle, jos päätös voidaan 43 §:n 3 momentin nojalla panna täytäntöön. Käräjäoikeuden on huolehdittava kiireellisesti täytäntöönpanosta siten kuin 45 §:ssä säädetään.

Bryssel IIa -asetuksen nojalla täytäntöönpanokelpoiseksi julistetun tuomion lähettämisestä täytäntöönpanoa varten säädetään erikseen

Ehdotus

Bryssel IIa -asetusta tai vuoden 2019 Bryssel IIa -asetusta.

Jos lapsen asuinpaikka välittömästi ennen luvaton poistamista tai palauttamatta jättämistä oli muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa kuin Tanskassa, menettelyyn lapsen palauttamista koskevassa asiassa sovelletaan tämän luvun säännösten lisäksi vuoden 2019 Bryssel IIa -asetuksen 23–29 artiklaa.

43 §

Lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus

Mitä 3 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpanoa koskevaan asiaan sovelletaan vuoden 2003 Bryssel IIa -asetusta tai vuoden 2019 Bryssel IIa -asetusta.

44 §

Päätöksen lähettäminen täytäntöönpanotavaksi

Kun tuomioistuin on määrännyt lapsen palautettavaksi 30 §:n nojalla, sen on lähetettävä päätös toimivaltaiselle ulosottomiehelle ja kehoitettava tätä kiireellisesti huolehtimaan täytäntöönpanosta siten kuin 46 §:ssä säädetään.

Kun tuomioistuin on vahvistanut, että vieraassa valtiossa annettu päätös on pantavissa täytäntöön Suomessa, sen on hakijan pyynnöstä lähetettävä päätös ja täytäntöönpanoa koskeva hakemus toimivaltaiselle käräjäoikeudelle, jos päätös voidaan 43 §:n 3 momentin nojalla panna täytäntöön. Käräjäoikeuden on huolehdittava kiireellisesti täytäntöönpanosta siten kuin 45 §:ssä säädetään.

Voimassa oleva laki

45 §

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpano

Suomessa täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistettu vieraassa valtiossa annettu lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva päätös pannaan täytäntöön siten kuin lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa (619/1996) säädetään. Täytäntöönpanoon ei kuitenkaan saa ryhtyä sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt 16 vuotta. Bryssel IIa -asetuksen mukaan täytäntöönpanokelpoisen vieraassa valtiossa annetun tuomion täytäntöönpanosta säädetään erikseen.

46 §

Lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpano

Lapsen palauttamisesta 30 §:n nojalla annettu määräys on pantava täytäntöön noutamalla lapsi. Määräyksen täytäntöönpanossa on lisäksi *muutoin* noudatettava, *mitä* lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta *annetussa laissa säädetään*, jollei 2 tai 3 momentista muuta johdu.

(uusi)

Ehdotus

45 §

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpano

Suomessa täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistettu vieraassa valtiossa annettu lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva päätös pannaan täytäntöön *noudattaen* lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta *annettua lakia*. Täytäntöönpanoon ei kuitenkaan saa ryhtyä sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt 16 vuotta. *Vuoden 2003 Bryssel IIa -asetuksen tai vuoden 2019 Bryssel IIa -asetuksen* mukaan täytäntöönpanokelpoisen vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpanosta säädetään erikseen.

46 §

Lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpano

Lapsen palauttamisesta 30 §:n nojalla annettu määräys on pantava täytäntöön noutamalla lapsi. Määräyksen täytäntöönpanossa on lisäksi *muutoin* noudatettava lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta *annettua lakia*, jollei 2 tai 3 momentista *tai 46 a §:stä* muuta johdu.

46 a §

Turvaamistoimet lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanossa

Jos lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanon turvaamiseksi ja lapsen edun suojaamiseksi on tarpeen, Helsingin käräjäoikeus voi huoltajan tai ulosottomiehen hakemuksesta määrätä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 17 §:ssä tarkoitettuja turvaamistoimia tai siitä, että hyvinvointialueen viranomaisen on sijoitettava lapsi väliaikaisesti valtion tai hyvinvointialueen omistamaan tai ylläpitämään laitokseen

Voimassa oleva laki

Ehdotus

taikka muuhun sopivaan hoitoon. Määräys voidaan antaa asiaan osallista kuulematta, jos kuuleminen saattaa vaarantaa turvaamistoimen tarkoituksen toteutumisen.

Erittäin kiireellisessä 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa, jossa ei ole mahdollisuutta pyytää Helsingin kärjäoikeutta määräämään asiasta, ulosottomies voi huoltajan vaatimuksesta tai viran puolesta ottaa lapsen välittömästi haltuunsa. Hyvinvointialueen viranomaisen on tällöin sijoitettava lapsi 1 momentin mukaisesti.

Ulosottomiehen on heti ilmoitettava 2 momentissa tarkoitettusta toimenpiteestä Helsingin kärjäoikeudelle. Kärjäoikeuden on niin pian kuin mahdollista ilmoituksen saapumisen jälkeen määrättävä väliaikaisesta turvaamistoimesta 1 ja 4 momentin mukaisesti tai määrättävä toimenpide peruutettavaksi.

Helsingin kärjäoikeuden 1 ja 3 momentin nojalla määräämä väliaikainen turvaamistoimi on voimassa kärjäoikeuden määräämän enintään yhden viikon ajan. Kärjäoikeuden päätökseen haetaan muutosta valittamalla. Toimenpiteeseen sovelletaan muutoin, mitä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 25 §:ssä säädetään väliaikaisesta turvaamistoimesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 6 b, 35 a, 35 b ja 46 a § tulevat kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2023.

3.

Laki

lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain (619/1996) 33 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1156/2004, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

33 §

33 §

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen sekä lapsen palauttamista koskevan määräyksen täytäntöönpano

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen sekä lapsen palauttamista koskevan määräyksen täytäntöönpano

Jos toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu päätös on tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 mukaan pantava täytäntöön Suomessa, täytäntöönpano tapahtuu tämän lain mukaisesti. Tällaisen päätöksen täytäntöönpanoon ei sovelleta, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään.

Jos toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu päätös on tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 mukaan pantava täytäntöön Suomessa, täytäntöönpano tapahtuu tämän lain mukaisesti. *Jos toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta tai lapsen palauttamisesta annettu päätös on tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen (EU) 2019/1111 mukaan pantava täytäntöön Suomessa, täytäntöönpano tapahtuu mainitun asetuksen, tämän lain ja tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (/) mukaisesti. Siitä kumpaa*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

asetusta sovelletaan, säädetään viimeksi mainitun asetuksen 100 artiklassa. Mainittujen asetusten mukaisten päätösten täytäntöönpanoon ei sovelleta tämän pykälän 1 ja 2 momenttia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

4.

Laki

avioliittolain 119 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan avioliittolain (234/1929) 119 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa
1154/2004, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

119 §

Mitä 1–3 momentissa säädetään, sovelletaan ainoastaan, jollei tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annetusta neuvoston asetuksesta (EY) N:o 2201/2003 tai Suomea sitovasta valtiosopimuksesta muuta johdu.

119 §

Mitä 1—3 momentissa säädetään, sovelletaan ainoastaan, jollei *tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetusta neuvoston asetuksesta (EU) 2019/1111* tai Suomea sitovasta valtiosopimuksesta muuta johdu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

5.

Laki

yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain (588/1977) 8 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1175/2004, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 §

8 §

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos päätöksen täytäntöönpanoa koskevaan asiaan sovelletaan tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempain vastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 2201/2003.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos päätöksen täytäntöönpanoa koskevaan asiaan sovelletaan tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempain vastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 2201/2003 *tai tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempain vastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annettua neuvoston asetusta (EU) 2019/1111. Siitä kumpaa asetusta sovelletaan, säädetään viimeksi mainitun asetuksen 100 artiklassa.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

6.

Laki**lastensuojelulain 17 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain (417/2007) 17 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 437/2009, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

17 §

17 §

*Lastensuojelun järjestäminen eräissä erityis-tilanteissa**Lastensuojelun järjestäminen eräissä erityis-tilanteissa*

Jos lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshoitoon koskeva asia tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 tai Suomea sitovan valtiosopimuksen nojalla on ratkaistava Suomessa, mutta mikään kunta ei ole 16 §:n mukaan velvollinen järjestämään kyseistä hoitoa tai huoltoa, sen järjestämisestä päättäminen kuuluu lapsen viimeisimmän asuin- tai oleskelukunnan viranomaisille. Jos lapsella ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu sen kunnan viranomaisille, jossa lapsen vanhemmat tai toinen heistä asuu tai oleskelee taikka, jos kumpikaan vanhemmista ei asu eikä oleskele Suomessa, vanhempien tai toisen heistä viimeisimmän asuin- tai oleskelukunnan viranomaisille. Jos kummallakaan vanhemmista ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu Helsingin kaupungin viranomaisille. Jos lapselle päätetään järjestää perhehoitoa tai laitoshuoltoa Suomessa, vastaa sen järjestämisestä ja tästä aiheutuvista kustannuksista se kunta, jonka viranomainen on edellä sanotun mukaisesti päättänyt asiasta.

Jos lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshoitoon koskeva asia tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen (EU) 2019/1111 tai Suomea sitovan valtiosopimuksen nojalla on ratkaistava Suomessa, mutta mikään hyvinvointialue ei ole 16 §:n mukaan velvollinen järjestämään kyseistä hoitoa tai huoltoa, sen järjestämisestä päättäminen kuuluu sen hyvinvointialueen viranomaisille, jonka alueella lapsen asuin- tai oleskelukunta viimeksi on ollut. Jos lapsella ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu sen hyvinvointialueen viranomaisille, jonka alueella lapsen vanhemmat tai toinen heistä asuu tai oleskelee taikka, jos kumpikaan vanhemmista ei asu eikä oleskele Suomessa, sen hyvinvointialueen viranomaisille, jonka alueella vanhempien tai toisen heistä asuin- tai oleskelukunta viimeksi on ollut. Jos kummallakaan vanhemmista ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu Helsingin kaupungin viranomaisille. Jos lapselle päätetään järjestää perhehoitoa tai laitoshuoltoa Suomessa, sen järjestämisestä ja tästä aiheutuvista kustannuksista vastaa se hyvinvointialue,

Voimassa oleva laki

Ehdotus

jonka viranomainen on edellä sanotun mukaisesti päättänyt asiasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

7.

Laki**lastensuojelulain 17 §:n väliaikaisesta muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väliaikaisesti lastensuojelulain (417/2007) 17 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 437/2009, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

17 §

17 §

*Lastensuojelun järjestäminen eräissä erityis-tilanteissa**Lastensuojelun järjestäminen eräissä erityis-tilanteissa*

Jos lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshoitoon koskeva asia tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 tai Suomea sitovan valtiosopimuksen nojalla on ratkaistava Suomessa, mutta mikään kunta ei ole 16 §:n mukaan velvollinen järjestämään kyseistä hoitoa tai huoltoa, sen järjestämisestä päättäminen kuuluu lapsen viimeisimmän asuin- tai oleskelukunnan viranomaisille. Jos lapsella ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu sen kunnan viranomaisille, jossa lapsen vanhemmat tai toinen heistä asuu tai oleskelee taikka, jos kumpikaan vanhemmista ei asu eikä oleskele Suomessa, vanhempien tai toisen heistä viimeisimmän asuin- tai oleskelukunnan viranomaisille. Jos kummallakaan vanhemmista ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu Helsingin kaupungin viranomaisille. Jos lapselle päätetään järjestää perhehoitoa tai laitoshuoltoa Suomessa, vastaa sen järjestämisestä ja tästä aiheutuvista kustannuksista se kunta, jonka viranomainen on edellä sanotun mukaisesti päättänyt asiasta.

Jos lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshoitoon koskeva asia tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen (EU) 2019/1111 tai Suomea sitovan valtiosopimuksen nojalla on ratkaistava Suomessa, mutta mikään kunta ei ole 16 §:n mukaan velvollinen järjestämään kyseistä hoitoa tai huoltoa, sen järjestämisestä päättäminen kuuluu lapsen viimeisimmän asuin- tai oleskelukunnan viranomaisille. Jos lapsella ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu sen kunnan viranomaisille, jossa lapsen vanhemmat tai toinen heistä asuu tai oleskelee taikka, jos kumpikaan vanhemmista ei asu eikä oleskele Suomessa, vanhempien tai toisen heistä viimeisimmän asuin- tai oleskelukunnan viranomaisille. Jos kummallakaan vanhemmista ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu Helsingin kaupungin viranomaisille. Jos lapselle päätetään järjestää perhehoitoa tai laitoshuoltoa Suomessa, sen järjestämisestä ja tästä aiheutuvista kustannuksista vastaa se kunta, jonka viranomainen on edellä sanotun mukaisesti päättänyt asiasta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2022.*
